

**Διεθνές Νομισματικό Ταμείο &
Μακροοικονομικές Ανισορροπίες:
Θεωρία και Πολιτική**

**Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών - Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών στην Οικονομική Θεωρία και Πολιτική
Μαριέλα Παπαδάκη
Επιβλέπων Καθηγητής: Γιώργος Αργεΐτης**

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου Γιώργο Αργεΐτη που με καθοδήγησε στην εργασία αυτή και με εμπύχωνε όταν χρειαζόταν. Σημαντική ήταν η βοήθεια και άλλων δασκάλων μου των: Γιώργο Σταθάκη, Δημήτρη Μυλωνάκη και Βασίλη Καρδάση.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους γονείς μου Γιώργο και Ανθούλα που μου έδειξαν το δρόμο και μου έδωσαν τα εφόδια να προχωρώ στη ζωή που επιλέγω. Τον αδελφό μου Χαράλαμπο που αποτελούσε πάντα πρότυπο και κίνητρο για μένα να συνεχίσω να προσπαθώ. Μαζί με αυτούς, θέλω να ευχαριστήσω τον Γιάννη, τη Μαρία, τον Χαράλαμπο και την Ελευθερία που με την πίστη τους σε μένα μου έδιναν δύναμη.

Τέλος, δεν μπορώ να παραλείψω τους φίλους μου, τους παλιούς και αυτούς που απέκτησα αυτά τα χρόνια στο Φέθυμο και με τους οποίους μοιράστηκα όμορφες αλλά και δύσκολες στιγμές: τη Μαρία, την Τζωρτζίνα, τη Χρυσούλα, τη Μαρία, τον Μιχάλη, τον Μαυόλη και του Βαγγέλη με τον οποίο περάσαμε μαζί το μεταπτυχιακό και με στήριξε πολύ.

Μαριέλα Πασπαδάκη

Φέθυμο 10/12/2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή.....σελ.2	
2. Ιστορικό Πλαίσιο Ίδρυσης του ΔΝΤ.....σελ.3	
3. Οι αλλαγές στην διάρκεια των χρόνων λειτουργίας του.....σελ.6	
4. Οι Βασικές Λειτουργίες και Εργασίες του ΔΝΤ.....σελ.9	
➤ Εποπτεία.....σελ.10.	
➤ Οικονομική Υποστήριξη υπό όρους.....σελ.11	
➤ Τεχνική Βοήθεια.....σελ.19	
5. Κριτική στις προτεραιότητες και στη στρατηγική του ΔΝΤ.....σελ.19	
6. Οι πολιτικές του Washington Consensus.....σελ.21	
➤ Η έκταση της συναίνεσης.....σελ.23	
➤ Τα 10 θέματα του Washington Consensus.....σελ.24	
➤ Ο ρόλος του ΔΝΤ στη δεκαετία του 1990.....σελ.41	
7. Η κρίση της Ανατολικής Ασίας.....σελ.42	
➤ Οι πολιτικές του ΔΝΤ που συντέλεσαν στην κρίση.....σελ.46	
8. Η νέα παγκόσμια χρηματοοικονομική αρχιτεκτονική & ο ρόλος του ΔΝΤ.....σελ.50	
➤ Συζητήσεις για την ρύθμιση των Διεθνών Οικονομικών Υποθέσεων.....σελ.52	
➤ Έλεγχος των Διεθνών Νομισματικών και Χρηματοπιστωτικών Υποθέσεων.....σελ.56	
➤ Η δημιουργία του δανειστή της έσχατης ανάγκης.....σελ.58	
9. Συμπεράσματα.....σελ.59	
10. Βιβλιογραφία.....σελ.61	

1) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία έπαιζαν και παίζουν οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί. Ένας από αυτούς τους οργανισμούς είναι και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο που δημιουργήθηκε το 1944 στη συνδιάσκεψη του Bretton Woods, αρχικά, με σκοπό να επιβλέπει την λειτουργία του νομισματικού συστήματος και να παρέχει μεσοπρόθεσμα δάνεια σε χώρες που αντιμετωπίζουν προσωρινές δυσχέρειες στο ισοζύγιο πληρωμών.¹

Σύμφωνα με την Anna-Karin Nedersjo (2001), σήμερα, οι περισσότεροι γνωρίζουν το ΔΝΤ σαν ένα οργανισμό που δανείζει χρήματα. Οι χώρες που συχνά δανείζονται είναι οι φτωχές και οι αναπτυσσόμενες χώρες, ενώ οι πλούσιες βιομηχανοποιημένες χώρες παρέχουν τις πιστώσεις (π.χ συνεισφορά κεφαλαίου). Έχει επικρατήσει η άποψη ότι το Ταμείο δανείζει χρήματα για να βοηθήσει τα μέλη να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους σε συνάλλαγμα απέναντι σε άλλες χώρες έτσι ώστε να προωθηθεί το διεθνές εμπόριο. Όμως, το ΔΝΤ έχει αμφισβητηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία είκοσι χρόνια της λειτουργίας του και για αυτό γίνεται πολύς λόγος για την αλλαγή του ρόλου του στην παγκόσμια οικονομία ή ακόμα και για την κατάργησή του.

Σε αυτή την εργασία έγινε μια προσπάθεια παρουσίασης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου ως ένας διεθνής οργανισμός με σκοπό τη βοήθεια της παγκόσμιας ανάπτυξης. Στο πρώτο μέρος της, πραγματεύεται το ιστορικό πλαίσιο της ίδρυσής του και μερικές από τις αλλαγές στις λειτουργίες και στις πολιτικές του κατά τη διάρκεια των εξήντα χρόνων της ζωής του. Στην δεύτερη ενότητα γίνεται μια ειδικότερη αναφορά στις κύριες λειτουργίες και στις εργασίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και στον τρόπο με τον οποίο παρέχει τη βοήθειά του σε χώρες

¹ Η πολιτική οικονομία των Διεθνών Σχέσεων., Διεθνή Νομισματικά Ζητήματα, σελ

με προβλήματα στο χρηματοοικονομικό τομέα αλλά και με δυσκολίες στη μετάβασή τους από κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες σε οικονομίες της αγοράς. Η τρίτη ενότητα αναφέρεται στις πολιτικές που προωθούσε το Washington Consensus και στον αντίκτυπο που είχαν αυτές οι πολιτικές στις αναπτυσσόμενες χώρες. Μέσα σε αυτή την ενότητα γίνεται και μια σύντομη παρουσίαση του ρόλου του ΔΝΤ κατά τη διάρκεια του 1990. Η Κρίση της Ανατολικής Ασίας, οι αιτίες που την προκάλεσαν και οι δραματικές συνέπειές της (όπως η διεθνής αστάθεια) αναλύονται στην τέταρτη ενότητα της εργασίας. Στην συνέχεια, βρίσκεται στο επίκεντρο της ανάλυσης, η νέα χρηματοοικονομική αρχιτεκτονική που θεωρήθηκε αναγκαία στα τέλη του 20ου αιώνα και ενώ είχε γίνει αντιληπτή η ανάγκη για αναθεώρηση κάποιων σημαντικών θεμάτων που αφορούν την οικονομική σταθερότητα των χωρών. Στο τέλος της εργασίας αναφέρονται κάποια συμπεράσματα ιδιαίτερα όσον αφορά την επιρροή των ισχυρών δυνάμεων (π.χ Η.Π.Α) πάνω στους διεθνείς οργανισμούς.

2)ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΙΔΡΥΣΗΣ ΤΟΥ ΔΝΤ

Μετά τον δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και τα δεινά που προκάλεσε ήταν απαραίτητο να γίνουν κάποιες συντονισμένες προσπάθειες με σκοπό τη χρηματοδότηση για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης από τον όλεθρο και την αποφυγή πιθανών μελλοντικών οικονομικών υφέσεων που θα δυσχέραιναν την ήδη πολύ δύσκολη κατάσταση της παγκόσμιας οικονομίας. Μία από αυτές τις φιλόδοξες κινήσεις ήταν η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Bretton Woods του Νιου Χαμσάιρ που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1944 με τη συμμετοχή 44 χωρών². Αποτέλεσμα αυτής της συνδιάσκεψης ήταν οι δημιουργία τριών διεθνών οργανισμών:

- 1)Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (IMF) με σκοπό τη διεθνή νομισματική

² Συμμετείχε και η Ρωσία, όμως δεν προσυπόγραψε μαζί με τις άλλες χώρες.

συνεργασία, 2)την Διεθνή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (World Bank) με σκοπό την βοήθεια της διεθνούς ανάπτυξης, και 3)την Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) η οποία υπογράφηκε το 1947 και λειτούργησε το 1948 και είχε σκοπό τη συνεργασία του διεθνούς εμπορίου. Ο τελευταίος οργανισμό δεν λειτούργησε πραγματικά μέχρι το 1995 οπότε τελικά παρουσιάστηκε με τον τίτλο Οργανισμός Διεθνούς Εμπορίου (ΙΤΟ).

Πρωταρχικός στόχος του Bretton Woods ήταν η επίτευξη της ειρήνης και η διατήρησή της. Ήταν πρόσφατες οι πικρές αναμνήσεις της υψηλής ανεργίας, του υπερπληθωρισμού, της ύφεσης και της κυμαινόμενης συναλλαγματικής ισοτιμίας. Στο άρθρο της, η Rosa Maria Lastra (2000) αναφέρεται στις απόψεις των John Maynard Keynes και Harry Dexter White που πίστευαν ότι η άσχημη οικονομική κατάσταση του μεσοπολέμου μπορούσε να αντιστραφεί μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου μόνο μέσω διεθνούς οικονομικής συνεργασίας. Ο Harry Dexter White επηρεασμένος από την κρίση του 1929 και τις καταστροφικές συνέπειές της στην απασχόληση, στο εισόδημα και στην βιομηχανική παραγωγή είχε ως πρωταρχικό στόχο την εδραίωση ενός μηχανισμού –ενός σταθεροποιητικού ταμείου- που θα εξασφάλιζε την σταθερότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών και θα απέτρεπε την επαναλαμβανόμενη εμφάνιση υποτιμήσεων και τον περιορισμό των πληρωμών, καθώς και την δημιουργία μιας τράπεζας για την ανασυγκρότηση και την ανάπτυξη. Ο John Maynard Keynes από την πλευρά του πίστευε ότι έπρεπε να αποφευχθεί η επανεμφάνιση μιας μεγάλης ύφεσης στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου, και για αυτό πρότεινε την εδραίωση ενός διεθνούς οργανισμού με σκοπό την αποφυγή των ανισορροπιών στο ισοζύγιο πληρωμών μέσω ενός συνόλου κανόνων για την διευθέτηση των επιταγών χωρίς αντίκρισμα. Συνέχισε υποστηρίζοντας ότι ένας διεθνής νομισματικός οργανισμός θα

βοηθούσε και σε άλλες διεθνείς πολιτικές όπως το εμπόριο, οι επενδύσεις και η μεγέθυνση. Έτσι, θέλοντας να ικανοποιηθούν οι παραπάνω ανάγκες δημιουργήθηκε το Ταμείο.

Στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund) ανατέθηκε η πιο δύσκολη αποστολή, αυτή της εξασφάλισης της παγκόσμιας οικονομικής σταθερότητας. Ξεκίνησε την λειτουργία του με την παραδοχή ότι οι αγορές μπορεί να μην λειτουργούν καλά και αποτελεσματικά αφού τα παραδείγματα του παρελθόντος αποδείκνυαν ότι μπορούσαν να καταλήξουν σε υψηλά επίπεδα ανεργίας, και να μην καταφέρουν να διαθέσουν τα απαραίτητα κεφάλαια στις χώρες για να τις βοηθήσουν να αποκαταστήσουν τις οικονομίες τους (Thomas Oatley & Jason Yackee, 2000). Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι ένας δημόσιος οργανισμός που ιδρύθηκε με την πεποίθηση ότι υπήρχε ανάγκη για συλλογική δράση σε παγκόσμιο επίπεδο και δημιουργήθηκε με χρήματα που κατέβαλαν οι φορολογούμενοι όλου του κόσμου. Αυτή η τελευταία παρατήρηση είναι πολύ σημαντική σύμφωνα με τον J.E.Stiglitz (2003) γιατί όπως αναφέρει στο βιβλίο του, το ΔΝΤ δεν λογοδοτεί ούτε στους πολίτες που το χρηματοδοτούν αλλά ούτε σε αυτούς των οποίων τη ζωή επηρεάζει αλλά αντίθετα λογοδοτεί στα Υπουργεία Οικονομικών και στις κεντρικές τράπεζες των κυβερνήσεων του κόσμου. Αυτές ασκούν τον έλεγχο μέσα από μία αρκετά πολύπλοκη διαδικασία ψήφισης που βασίζεται κυρίως στην οικονομική δύναμη των χωρών, όπως ήταν διαμορφωμένη μετά το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου.³

³ Οι Η.Π.Α είναι η μοναδική χώρα που έχει το δικαίωμα να προβάλλει βέτο.

3)ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ.

Οι στόχοι του ΔΝΤ ορίστηκαν στην αρχή των άρθρων της συμφωνίας με γενικούς όρους. Αυτή η γενικότητα στην φύση των όρων του, επέτρεπε στον οργανισμό να επιβιώνει όλα αυτά τα χρόνια, προσαρμόζοντας το ρόλο του ανάλογα με τις διαφορετικές οικονομικές καταστάσεις. Ενώ η αρχική έμφαση δόθηκε σε ένα κάπως περιορισμένο νομισματικό ρόλο μετά την κατάρρευση του κανόνα του χρυσού στη δεκαετία του 1970, η έμφασή του στράφηκε σε ένα πιο ευρύ οικονομικό ρόλο.

Το ΔΝΤ άρχισε τις εργασίες του στην Washington DC το Μάιο του 1946. Σε ένα άρθρο που αναφερόταν στον κανόνα χρυσού υποστήριζε ότι η ονομαστική αξία του νομίσματος κάθε μέλους πρέπει να εκφράζεται σε όρους χρυσού ως ένας κοινός παρονομαστής ή σε όρους του Αμερικάνικου δολαρίου την 1^η Ιουλίου του 1944. Η εντολή του ΔΝΤ όπως αναφέρουν στο άρθρο τους οι Adam Przeworski και ο James Raymond Vreeland (2000), ήταν να διατηρηθεί η καλή διαρρύθμιση αυτού του προβλέψιμου και σταθερού διεθνούς νομισματικού συστήματος με την επιβολή κανόνων για την ρύθμιση των διεθνών νομισματικών σχέσεων και με την παροχή προσωρινών πηγών χρηματοδότησης για την αντιμετώπιση βραχυχρόνιων προβλημάτων στο ισοζύγιο πληρωμών. Ο Keynes και ο White ήταν υπέρ της δημιουργίας ενός διεθνούς νομίσματος, ο πρώτος σαν ένα πραγματικό μέσο συναλλαγών και ο δεύτερος σαν μια μονάδα μέτρησης. Αντί αυτού, το 1944 η συμφωνία του Bretton Woods έδωσε έμφαση στη σημαντικότητα του δολαρίου, πράγμα που ικανοποίησε τους Αμερικάνους που ήθελαν να βρίσκονται στο επίκεντρο της παγκόσμιας οικονομίας⁴. Οι συνέπειες των απαιτήσεων των Η.Π.Α θα γίνουν αντιληπτές αργότερα και θα είναι αρκετά επίπονες για τις αναπτυσσόμενες χώρες.

⁴ Βλέπε στο βιβλίο του Gilpin (2000)

Στη συνέχεια, το ΔΝΤ έκανε ένα μικρό βήμα για την εδραίωση μιας διεθνούς μονάδας μέτρησης με τη δημιουργία των Ειδικών Συναλλαγματικών Δικαιωμάτων (Special Drawing Rights). Περισσότερες πληροφορίες για τα SDR συναντάμε στα άρθρα των Frances Stewart & Valpy FitzGerald και της Rosa Maria Lastra (2000). Το 1969 η πρώτη τροποποίηση στα άρθρα του ΔΝΤ ενέκρινε τη δημιουργία των SDR με σκοπό την αύξηση της διεθνούς ρευστότητας. Τα SDR είναι διεθνή αποθεματικά κεφάλαια προσδιορισμένα μέσω πολλών θεμάτων. Ένα σημαντικό αρνητικό είναι ότι δεν γίνεται συχνή αναδιανομή τους με αποτέλεσμα να μην μπορεί να γίνει, πραγματικά, μέσο συναλλαγών.

Ο Keynes και ο White προασπίστηκαν την ανάγκη να ρυθμιστούν οι κινήσεις κεφαλαίου. Επομένως, η ανάγκη μετατρεψιμότητας που περιλαμβάνονταν στη συμφωνία του ΔΝΤ, επεκτάθηκαν μόνο για τη μετατρεψιμότητα των τρεχουσών συναλλαγών. Τα τελευταία χρόνια, πολλές φωνές μέσα και έξω από το ΔΝΤ συνηγορούν στην ανάγκη για ευρεία μετατρεψιμότητα του κεφαλαίου. Εντούτοις, σύμφωνα με τις πρόσφατες οικονομικές κρίσεις στην Ανατολική Ασία, ρυθμίσεις στις βραχυχρόνιες εισροές κεφαλαίου έχει υποστηριχθεί ότι έχουν συνεισφέρει στη μείωση της αστάθειας παρά στην απεριόριστη κινητικότητα κεφαλαίων. Σύμφωνα με τη Rosa Maria Lastra (2000), *«αν οι κερδοσκόποι δεν μπορούν να φέρουν χρήματα στη χώρα τότε το κεφάλαιο δεν θα εξαχθεί όταν αλλάξει η αίσθηση για την αγορά. Δεδομένου του ότι πολλοί οικονομολόγοι αμφισβητούν τη «σοφία» των ελεύθερων ροών κεφαλαίων, είναι αδύνατο να υιοθετηθεί από το Ταμείο στο άμεσο μέλλον η μετατρεψιμότητα του κεφαλαίου».*

Η παγκόσμια αλλαγή από σταθερή σε κυμαινόμενη συναλλαγματική ισοτιμία το 1973 προκάλεσε την δεύτερη τροποποίηση του άρθρου της συμφωνίας του ΔΝΤ (1978) που επέτρεψε στα μέλη να επιλέξουν τις συναλλαγματικές τους συμφωνίες και

να καθορίζουν την εξωτερική αξία του νομίσματός τους. Αυτή η τροποποίηση έλεγε ότι κάτω από ένα διεθνές νομισματικό σύστημα που είχε επικρατήσει την 1^η Ιανουαρίου του 1976 οι συναλλαγματικές συμφωνίες μπορούν να περιλαμβάνουν:

- 1) την διατήρηση της αξίας του νομίσματος, ενός μέλους, σε όρους του SDR ή μιας άλλης μονάδας, πέρα από το χρυσό, που έχει επιλέξει το ίδιο,
- 2) συνεργατικές συμφωνίες με τις οποίες τα μέλη διατηρούν την αξία των νομισμάτων τους σε σχέση με την αξία του νομίσματος ή των νομισμάτων άλλων μελών.
- 3) άλλες συναλλαγματικές συμφωνίες της επιλογής του μέλους.

Η εγκατάλειψη του κανόνα του χρυσού επίσης σηματοδότησε μια πιο προφανή αλλαγή στη φύση του ΔΝΤ. Στο άρθρο του ο Manuel Guitian (1995), κάνει εκτενή αναφορά στο ρόλο του ΔΝΤ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Σύμφωνα με πολλούς οικονομολόγους, από ένας διεθνής νομισματικός οργανισμός που έδινε βάση σε θέματα όπως η σταθερότητα της συναλλαγματικής ισοτιμίας και μετατρεψιμότητας, το ΔΝΤ έγινε ένας διεθνής οικονομικός οργανισμός με ένα πιο ευρύ πεδίο ευθυνών και δικαιοδοσιών που περικλείουν όχι μόνο νομισματικά θέματα αλλά και άλλα θέματα όπως τα συστήματα πληρωμών, τραπεζικές αγορές και αγορές κεφαλαίου, και οικονομική αναπροσαρμογή. Παράλληλα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο απέκτησε ένα δημοσιονομικό ρόλο αφού η συμβολή του στην αλλαγή της δομής του χρέους ήταν καταλυτική. Ταυτόχρονα με τον δημοσιονομικό ρόλο του, απέκτησε και συμβουλευτικό, όσον αφορά την συμβολή του στη μετάβαση των χωρών σε οικονομίες της αγοράς και ιδιαίτερα στις πρώην κομμουνιστικές χώρες.

Η δραματικότερη αλλαγή παρατηρήθηκε στη δεκαετία του 1980, την εποχή της Μάργκαρετ Θάτσερ και του Ρόναλντ Ρέιγκαν, όπου το ΔΝΤ και η Παγκόσμια

Τράπεζα αποτέλεσαν τους θεσμούς μέσω των οποίων μεταδίδονταν οι ιδέες τους. Έτσι, οι φτωχές χώρες που είχαν ανάγκη από τα δάνεια και τις επιχορηγήσεις ήταν πρόθυμα να υιοθετήσουν αυτές τις ιδεολογίες αν ήταν ο μόνος δρόμος για την εξασφάλιση αυτών των κεφαλαίων (Frances Stewart & Valpy FitzGerald)

Στα χρόνια που έχουν περάσει από την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου έχουν επέλθει αρκετές αλλαγές. Ενώ είχε αναγνωριστεί η δυσλειτουργία των αγορών, σήμερα υπερασπίζεται την υπεροχή τους με ιδεολογικό ζήλο και ενώ είχε θεωρηθεί ότι πρέπει να ασκούνται πιέσεις στις χώρες να ασκούν μια πιο επεκτατική πολιτική –όπως το να αυξάνουν τις δαπάνες, να περιστέλλουν τους φόρους ή να μειώνουν τα επιτόκια για να αναζωογονούν την οικονομία-, σήμερα το ΔΝΤ συνήθως παρέχει κεφάλαια μόνο εάν οι χώρες ακολουθούν πολιτικές όπως η μείωση των ελλειμμάτων, αύξηση των φόρων ή των επιτοκίων, οι οποίες οδηγούν σε συρρίκνωση της οικονομίας.

Τέλος, στην δεκαετία του 1990 προσπάθησε και κατάφερε να ασχοληθεί και με τις οικονομικές κρίσεις, που του προσέθεσε και ένα οικονομικό ρόλο. Εκτενή αναφορά για τον ρόλο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σε αυτή τη δεκαετία θα κάνουμε παρακάτω όταν αναφερθούμε ειδικά στις κρίσεις της Ανατολικής Ασίας.

4) ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΔΝΤ.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έχει κάποιες κύριες λειτουργίες και εργασίες μέσω των οποίων προσπαθεί να επιτύχει τους στόχους του. Αυτές οι λειτουργίες, κυρίως, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: 1)Εποπτεία, 2)Οικονομική υποστήριξη υπό όρους και 3)Τεχνική Βοήθεια.

1) Εποπτεία

Η εποπτεία μπορεί να οριστεί ως η αποτίμηση των μακροοικονομικών και διαρθρωτικών πολιτικών και αποδόσεων από διεθνή σκοπιά. Είναι μία ρυθμιστική και δικαιοδοτική λειτουργία, που παραδοσιακά εστιάζει στον προσδιορισμό των συναλλαγών, των συναλλαγματικών ισοτιμιών και το ισοζύγιο πληρωμών. Η λειτουργία αυτή όμως βασίζεται κυρίως στη διάκριση γιατί στην περίπτωση της εποπτείας, η κρίση είναι περίπλοκη εξαιτίας της αλληλεξάρτησης ανάμεσα στην εγχώρια και εξωτερική οικονομική πολιτική, της ανεξαρτησίας των χωρών και των πολιτικών και κοινωνικών συνεπειών κάποιων «ευαίσθητων» οικονομικών αποφάσεων.

Το Ταμείο πραγματοποιεί την εποπτεία μέσω του άρθρου συνεννόησης, ενός συμβουλευτικού άρθρου. Υπάρχει πολύπλευρη εποπτεία με τη δημοσίευση από το ΔΝΤ μίας παγκόσμιας οικονομικής αναφοράς δύο φορές το χρόνο. Σε συμφωνία με το άρθρο IV τα μέλη του ΔΝΤ έχουν ετήσιες συναντήσεις με τη χώρα-μέλος. Μια ομάδα εργαζομένων του ΔΝΤ (IMF mission), όπως μας ενημερώνουν οι Michael Mussa & Minguel Savastano (1999), επισκέπτεται την χώρα για να συγκεντρώσει πληροφορίες όσον αφορά τις μακροοικονομικές πολιτικές, τους εθνικούς λογαριασμούς, την ανάπτυξη των οργανισμών και των θεσμών, το επίπεδο τιμών, τους μισθούς που επικρατούν και άλλα εξίσου μείζονα θέματα. Κάνοντας τον απολογισμό αυτών των πολιτικών, η ομάδα του ΔΝΤ πραγματοποιεί συζητήσεις με τις αρχές που ασχολούνται με την αποτελεσματικότητα των οικονομικών πολιτικών τους, καθώς και πιθανές αλλαγές για την εγχώρια οικονομία και την κατάσταση του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας-μέλους. Στο τέλος αυτών των συζητήσεων και πριν την προετοιμασία των αναφορών των υπαλλήλων στο διοικητικό συμβούλιο, η αποστολή του ΔΝΤ συχνά παρέχει στις αρχές μία αναφορά με το αρχικό πόρισμα.

Μόλις το διοικητικό συμβούλιο μελετήσει αυτή την αναφορά, στέλνει μία περίληψη των συζητήσεων στην κυβέρνηση της χώρας-μέλους. Τα συμπεράσματα της αναφοράς δημοσιεύονται αν και μόνο αν η χώρα συναινέσει.

Το ΔΝΤ κάθε δύο χρόνια αναθεωρεί τις αρχές και τη διαδικασία της εποπτείας. Αυτός ο μεταβαλλόμενος χαρακτήρας της εποπτείας υπονοεί ότι η κρίση που γίνεται από το ΔΝΤ όσον αφορά τις οικονομικές πολιτικές μιας δεδομένης χώρας πρέπει να λάβει υπόψη του τις ανάγκες, τα προβλήματα και τις διαρθρωτικές αδυναμίες που αντιμετωπίζει η κάθε χώρα. Ενώ η εποπτεία είχε εστιάσει στο παρελθόν στην δικαιοδοσία της πάνω στις συμφωνίες συναλλαγών των μελών, στη σημερινή εποχή πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και άλλα θέματα, συχνά συμπεριλαμβανομένου του ιδιωτικού τομέα (μικροοικονομικά ζητήματα), όπως την καλή διακυβέρνηση (πολιτική και εταιρική διακυβέρνηση), νομική και διαρθρωτική αναμόρφωση, τραπεζική αναδόμηση, δημοσιονομική αναδιάρθρωση και άλλα επιπρόσθετα παραδοσιακά μακροοικονομικά θέματα. Συγκεκριμένα, η εποπτεία θα πρέπει να ισχυροποιηθεί για να αυξήσει την ικανότητα του Ταμείου να εντοπίσει οικονομικές εντάσεις πριν προλάβουν να αναπτυχθούν πολύ και να δημιουργήσουν άσχημες συνέπειες.

2) Οικονομική υποστήριξη υπό όρους

Η οικονομική βοήθεια που παρέχει το ΔΝΤ στις χώρες-μέλη για την υποστήριξη τους στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο ισοζύγιο πληρωμών παρέχεται υπό όρους για την υιοθέτηση και ολοκλήρωση των ρυθμιστικών πολιτικών. Υπάρχει μια σημαντικά μεγάλη βιβλιογραφία όσον αφορά το θέμα των όρων ιδιαίτερα γιατί διχάζει τους οικονομολόγους σχετικά με την δικαιοσύνη με την οποία επιβάλλονται. Ο Graham Bird αναφέρει ότι το ΔΝΤ έχει δεχτεί μεγάλη κριτική όσον

αφορά αυτό το θέμα. Η έννοια «υπό όρους» γνωστή ως conditionality είναι ένα σύνολο πολιτικών και διαδικασιών που έχουν αναπτυχθεί από το ΔΝΤ με σκοπό να γίνεται σωστός χειρισμός και δίκαιη διανομή των πόρων του στις χώρες-μέλη. Αυτές οι πηγές που έχει στη διάθεσή του, υπάρχουν για το όφελος όλων των μελών. Εξαιτίας του ότι είναι πεπερασμένες, πρέπει η διαχείριση να είναι συνεπής με τους όρους του Ταμείου. Η λογική που υπάρχει πίσω από τις απαιτήσεις των όρων είναι ότι μια χώρα με σοβαρά εξωτερικά προβλήματα πληρωμών, χρειάζεται να δαπανήσει περισσότερα από όσα λαμβάνει. Οι πόροι αυτοί είναι ποσοτικές συνεισφορές (η κεφαλαιακή βάση του Ταμείου) συν δανεικά χρήματα.

Για να γίνει μέλος μια χώρα πρέπει να συνεισφέρει ένα συγκεκριμένο ποσό χρημάτων το οποίο το καθορίζει το ίδιο το ΔΝΤ και αποκαλείται quota. Όσο πιο πλούσια είναι μία χώρα τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσό που καταβάλλει.⁵ Τα ποσοτικά μερίδια (quotas) εκφράζονται σε SDR. Το σύνολό τους, δημιουργούν το «χρηματοκιβώτιο» του ΔΝΤ από όπου χορηγείται τα ποσά για να τα διανείμει στα μέλη που έχουν οικονομικές δυσκολίες. Επίσης, ανάλογα με το μέγεθος των quotas καθορίζονται τα ποσά που μπορεί να δανειστεί μια χώρα αλλά και ο αριθμός των ψήφων μέσα στο διοικητικό συμβούλιο.

Ο όρος conditionality δεν είχε εμφανιστεί εξαρχής. Πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε το 1964 σε μία ετήσια έκθεση του ΔΝΤ και τότε δεν είχε ακόμα νομική έννοια. Μετά από απόφαση του διοικητικού συμβουλίου το Μάιο του 1979 καθορίστηκαν οι αρχές που αφορούσαν τη χρήση των πόρων. Αυτές οι αρχές έχουν συχνά αναφερθεί ως οι κατευθυντήριες γραμμές του conditionality και παρουσιάζουν λεπτομερώς τις πολιτικές και τις ενέργειες που καθορίζουν τον τρόπο πρόσβασης και τη χρήση των πόρων από τα μέλη του. Ποια είναι η διαδικασία; Μαζί με την αίτηση

⁵ Οι ΗΠΑ καταβάλλουν το υψηλότερο ποσό

για ένα δάνειο, ο εν δυνάμει δανειζόμενος παρουσιάζει στο ΔΝΤ ένα πρόγραμμα αναδιαμόρφωσης, «γράμμα πρόθεσης» όπως αποκαλείται. Μέσα σε αυτό, η χώρα-μέλος δεσμεύεται να ακολουθήσει κάποιες συγκεκριμένες δημοσιονομικές, νομισματικές και συναλλαγματικές πολιτικές. Οι λεπτομέρειες του προγράμματος επιλέγονται κυρίως από τα μέλη και όχι από το Ταμείο. Έπειτα το διοικητικό συμβούλιο κρίνει την επάρκεια των μέτρων αναδιαμόρφωσης και αν μπορεί να περιμένει αποπληρωμή. Τα κριτήρια της απόδοσης που επιλέγονται από τα μέλη, ελέγχονται περιοδικά μέσω συχνών απολογισμών. Η διαθεσιμότητα των δόσεων γίνεται υπό όρους και μέσω της παρακολούθησης των κριτηρίων απόδοσης.

Ο λόγος για τον οποίο υπάρχει το conditionality είναι γιατί μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό εχέγγυο, όπως οι τράπεζες απαιτούν εχέγγυο για την παροχή εμπορικών δανείων. Το conditionality μπορεί να αποτελέσει εχέγγυο και για τους άλλους διεθνείς οργανισμούς που πιθανά να συναλλάσσονται με τη χώρα-μέλος του ΔΝΤ. Και αυτό συμβαίνει γιατί το conditionality του ΔΝΤ μπορεί να δώσει σήμα πολιτικής αξιοπιστίας στις αγορές (Graham Bird & Thomas Willet).

Η παροχή ενός προγράμματος από ΔΝΤ υποστηρίζει την ιδιωτική επένδυση μέσα στη χώρα. Αν όμως καθυστερείται η αποπληρωμή του τότε όλα τα θετικά που θα μπορούσε να έχει μια χώρα μετατρέπονται σε αρνητικά. Έτσι, οι κυβερνήσεις είναι διατεθειμένες να «σφίξουν το ζωνάρι» το δικό τους και των κατοίκων τους για να διεκδικήσουν και να αποκτήσουν ένα πρόγραμμα από το ΔΝΤ. Η ανάγκη για αυτά τα προγράμματα μπορεί να μας δικαιολογήσει γιατί σε κάποιες περιπτώσεις μέσα σε ένα πρόγραμμα μπορεί να προταθούν μέτρα που μπορεί να μην υπάρχει πλήρη επίγνωση για τις πιθανές αρνητικές συνέπειες. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι οι Graham Bird & Thomas Willet στο άρθρο τους κάνουν λόγο για αναποτελεσματικότητα του conditionality και ότι πρόσφατα (2000) υποστηρίχτηκε

από αρκετούς η κατάργησή του. Πράγματι, η ιδέα του conditionality έχει «χαλαρώσει» τις δύο τελευταίες δεκαετίες μέσω της εγκαθίδρυσης λιγότερο αυστηρών παροχών και νέων διαδικασιών. Στις μέρες μας υπάρχουν δύο ειδών conditionality: 1) το αυστηρό conditionality (strict conditionality) και το 2) πιο «χαλαρό» conditionality (low or relaxed conditionality).

Οι Τακτικές Υπηρεσίες (αυστηρό conditionality).

Οι χώρες-μέλη χρησιμοποιούν τους συνολικούς πόρους του ΔΝΤ για να πραγματοποιήσουν αγορά συναλλάγματος από άλλες χώρες ή SDR με ένα ποσό του δικού τους συναλλάγματος. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εισπράττει εισφορές για αυτές τις αγορές και απαιτεί από τα μέλη να αποπληρώσουν μέσα σε μια συγκεκριμένη περίοδο. Υπάρχουν πολλών ειδών συμφωνίες οι οποίες σύμφωνα με τον Polak (1991) διαφέρουν όσον αφορά τους όρους (conditionality), την διάρκεια και το μέγεθος της παροχής αλλά οι θεμελιώδεις στόχοι τους παραμένουν οι ίδιοι. Οι τακτικές υπηρεσίες που το Ταμείο προσφέρει στα μέλη του είναι βασικά δύο: 1) οι stand-by arrangements και 2) οι extended arrangements, οι οποίες δεν είναι τεχνητά δάνεια αλλά πληρωτικές ή αποπληρωματικές συμφωνίες.

1. **Stand-by Arrangements**: Αυτές οι συμφωνίες δίνουν στα μέλη το δικαίωμα να ανασύρουν καθορισμένα ποσά από το ΔΝΤ για μία καθορισμένη διάρκεια. Τυπικά καλύπτουν μία περίοδο 12 με 18 μηνών (μπορούν να φτάσουν και τα 3 χρόνια). Οι αποπληρωμή του ποσού αυτού πρέπει να γίνει μέσα στα επόμενα 3 με 5 χρόνια. Η είσπραξη αυτών των ποσών γίνεται σταδιακά, συνήθως κάθε τρίμηνο, και η έκδοση της επόμενης είσπραξης παρέχεται με όρους μιας συμφωνίας για την ικανοποίηση των κριτηρίων. Οι

Adam Przeworski & James Raymond Vreeland (2000) σε μια έρευνα τους μέσα από εμπειρική ανάλυση οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι το 88% των παροχών που δίνονται είναι SBAs.

2. **Extended Arrangements**: Αυτές οι συμφωνίες δημιουργήθηκαν το 1974 σύμφωνα με τον Michael Hutchison (2001), παρέχουν βοήθεια στα μέλη για μεγαλύτερες περιόδους, περίπου 3 με 4 χρόνια, και η αποπληρωμή τους πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα στα επόμενα 4,5 με 10 χρόνια από την μέρα της παραλαβής. Είναι σχεδιασμένες να ρυθμίζουν τις δυσκολίες στο ισοζύγιο πληρωμών και να βοηθούν σε διαρθρωτικά προβλήματα και για αυτό το λόγο απαιτούν μεγαλύτερο χρόνο προσαρμογής.

Οι λιγότερο αυστηρές «υπό όρους» Υπηρεσίες.

Στη διάρκεια των ετών που έχουν περάσει από την ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, οι όροι σύμφωνα με τους οποίους δανείζονται οι χώρες-μέλη έχουν «χαλαρώσει» αρκετά λόγο της δημιουργίας νέων υπηρεσιών και την υιοθέτηση νέων διαδικασιών. Με τα συγκεκριμένα προγράμματα και την ανάλυσή τους ασχολήθηκαν πολλοί οικονομολόγοι όπως Michael Hutchison (2001), οι Frances Stewart & Vaply FitzGerald, η Anna-Karin Nedersjo (2001), οι Thomas Oatley & Jason Yackee (2000), οι Robert J. Barro & Jong-Wha Lee (2003) και ο Manuel Guitian (1995). Η παρακάτω ταξινόμηση αυτών των υπηρεσιών είναι σύμφωνα με την Rosa Maria Lastra (2000), η οποία τις διακρίνει σε 1) ομολογιακές υπηρεσίες, 2) ειδικές υπηρεσίες, 3) επιταχυνόμενες διαδικασίες και 4) εξαιρετικές (σε επείγουσα περίπτωση) υπηρεσίες.

1. **Ομολογιακές υπηρεσίες**: Αυτές οι υπηρεσίες παρέχονται για βοηθήσουν τις φτωχότερες χώρες στην προσπάθειά τους να αναπτυχθούν. Τέτοιες

είναι: Structural Adjustment Facility (SAF), Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF), Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF).

- Structural Adjustment Facility (SAF): δημιουργήθηκε το 1986 για να παρέχει στις χώρες με χαμηλό εισόδημα προνομιακά δάνεια για την υποστήριξη μεσοχρόνιων, μακροοικονομικών πολιτικών και διαρθρωτικών αναδιαμορφώσεων. Το μέλος προσπαθεί να αναπτυχθεί με τη βοήθεια του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας η οποία παρέχεται για μια περίοδο τριών χρόνων. Η αποπληρωμή πρέπει να γίνει μέσα στα επόμενα 5.5 με 10 χρόνια.
- Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF): δημιουργήθηκε το 1987 και αναπτύχθηκε το 1994. Οι συμφωνίες αυτές παρείχαν οικονομική υποστήριξη σε χώρες-μέλη με χαμηλό εισόδημα που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Η αποπληρωμή τους πρέπει να γίνει μέσα στα επόμενα 5,5 με 10 χρόνια. Συνήθως οι χώρες που λαμβάνουν ESAF προγράμματα είναι πολύ φτωχές και χρεωμένες χώρες.
- Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF) : αποτελεί μία επέκταση του ESAF και δημιουργήθηκε το 1999. Ο στόχος πλέον ήταν η υποστήριξη προγραμμάτων που πραγματικά ισχυροποιούν τις θέσεις του ισοζυγίου πληρωμών και τις κάνει παρατεταμένες ενώ παράλληλα υιοθετείται μια διαρκή μεγέθυνση.

Οι ομολογιακές υπηρεσίες είναι ένα από τα κύρια εργαλεία που έχει στη διάθεσή του το ΔΝΤ για την χρηματοδότηση της ανάπτυξης στις φτωχότερες χώρες που δεν έχουν πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές.

2. Ειδικές υπηρεσίες: Αυτές οι ειδικές παροχές είναι «χαλαρού» conditionality και έχουν σχεδιαστεί για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του ισοζυγίου πληρωμών. Τέτοιες είναι οι παρακάτω:

- Oil-facility: σχεδιάστηκε το 1974 με σκοπό την χρηματοδότηση των ελλειμμάτων που δημιουργήθηκαν από τις αυξήσεις στην τιμή εισαγωγής του πετρελαίου. Οι όροι για την παροχή ήταν δύο: α) να συμβουλευόνται το ΔΝΤ για το ισοζύγιο πληρωμών και β) να αποφεύγουν την θεσμοθέτηση περιορισμών στις διεθνείς συναλλαγές.
- Compensatory and Contingency Financing Facility (CCFF): σχεδιάστηκε με σκοπό τη χρηματοδότηση των μελών για την κάλυψη των ελλειμμάτων από τα έσοδα των εξαγωγών και του κόστους εισαγωγής των δημητριακών. Χώρες που είναι εξαγωγείς αγαθών χρησιμοποιούν το CCFF.
- Systematic Transformation Facility (STF): σχεδιάστηκε με σκοπό να βοηθήσουν τις πρώην κομμουνιστικές χώρες στη μετάβασή τους στην οικονομία της αγοράς. Αυτές οι χώρες προσωρινά έπασχαν από απότομες πτώσεις στις εξαγωγές τους και από μόνιμες αυξήσεις στο κόστος των εισαγωγών, ειδικά για προϊόντα ενέργειας εξαιτίας της μετάβασής τους στην οικονομία της αγοράς. Κατά συνέπεια είχαν προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών. Τα κριτήρια απόδοσης αποσύρονταν σταδιακά και οι όροι παροχής «χαλάρωσαν». Από το 1993 μέχρι το 1995 αυτή η μορφή παροχών χρησιμοποιήθηκε σε 20 χώρες.

3. **Επιταχυνόμενες διαδικασίες**: Το Σεπτέμβριο του 1995 το ΔΝΤ υιοθέτησε μηχανισμό για επείγουσα χρηματοδότηση που ονομαζόταν Emergency Financing Mechanism (EFM) που ήταν ένα σύνολο επιταχυνόμενων διαδικασιών με σκοπό να αποσπάσουν μια γρήγορη αποδοχή από το Διοικητικό Συμβούλιο για τη χρηματοδότηση μιας χώρας εξαιτίας μιας κρίσης στον εξωτερικό λογαριασμό που απαιτεί άμεση ανταπόκριση από το ΔΝΤ. Ο EFM δεν είναι μια καινούργια παροχή αλλά είναι η υιοθέτηση των ήδη υπαρχόντων παροχών αλλά με πιο γρήγορες διαδικασίες.
4. **Εξαιρετικές (σε επείγουσα περίπτωση) υπηρεσίες**: Το Δεκέμβριο του 1997 υιοθετήθηκε μία ακόμα παροχή με τον τίτλο Supplemental Reserve Facility (SRF) με σκοπό να παρέχει χρηματική βοήθεια σε χώρες που αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στο ισοζύγιο πληρωμών. Αυτές οι δυσκολίες είχαν δημιουργηθεί εξαιτίας μιας μεγάλης βραχυχρόνιας ανάγκης για χρηματοδότηση που προκλήθηκε από μια απρόσμενη μείωση της εμπιστοσύνης στην αγορά η οποία επηρεάστηκε από την πίεση στον λογαριασμό κεφαλαίου και στα αποθέματα της χώρας-μέλους. Το SRF αποτελεί ένα καθαρό βήμα προς την μετατροπή του ρόλου του ΔΝΤ σε διεθνή δανειστή έσχατης ανάγκης. Η χρηματοδότηση μέσω του SRF παρέχεται με τη μορφή επιπρόσθετης πηγής δανεισμού μέσα σε ένα Stand-by Arrangement. Η αποπληρωμή του SRF γίνεται 1 με 1,5 μετά την παροχή.

Τον Απρίλιο του 1999 το ΔΝΤ εισήγαγε το Contingent Credit Line (CCL). Το (CCL) αφορά μέλη που τα απασχολεί μια πιθανή ευπάθεια σε προβλήματα που μπορούν να μεταδοθούν και σε άλλους τομείς, αλλά που τη δεδομένη στιγμή δεν αντιμετωπίζουν κάποιου είδους κρίση. Το (CCL) είναι ακόμα ένα βήμα προς τη μετατροπή του ΔΝΤ σε διεθνή δανειστή έσχατης ανάγκης.

3)Τεχνική Βοήθεια (Technical assistance)

Η τρίτη βασική λειτουργία του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είναι η τεχνική βοήθεια της οποίας η σημαντικότητα έχει αναγνωριστεί αρκετά τα τελευταία χρόνια. Η τεχνική βοήθεια και η επιμόρφωση της τραπεζικής και νομισματικής πολιτικής, του ξένου συναλλάγματος και της δημοσιονομικής και οικονομικής πολιτικής όπως και οι στατιστικές αποτελούν πλέον μία πολύ σημαντική και απαραίτητη λειτουργία του ΔΝΤ ειδικά στη δεκαετία του 1990. Η βοήθεια αυτής της λειτουργίας είναι πολύ σημαντική ιδιαίτερα στη μετάβαση των χωρών από τις κεντρικά σχεδιασμένες οικονομίες σε οικονομίες της αγοράς. Τέτοιες χώρες είναι οι πρώην κομμουνιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

5) ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΙΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΝΤ.

Μετά από όλες αυτές τις αλλαγές στη φύση του ΔΝΤ, μπορούμε να αναφερθούμε στο πως έχουν σήμερα οι προτεραιότητες και οι στρατηγικές του. Η

οικονομική σταθερότητα αποτελεί ακόμα και σήμερα το σημαντικότερο κομμάτι των εργασιών του. Επίσης, η φορολόγηση και οι δυσμενείς συνέπειες της, είναι εξίσου σημαντική. Ο Stiglitz, στο βιβλίο του (2003) αναφέρεται επικριτικά για τις ελλειπείς προτεραιότητες και στις λανθασμένες κατά την άποψή του στρατηγικές του Ταμείου. Θεωρεί ότι οι αρχές του Ταμείου δεν έδωσαν την απαιτούμενη σημασία σε θέματα που άπτονται της καθημερινότητας των απλών ανθρώπων όπως η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Ο αναδασμός είναι ακόμα ένα θέμα που δεν έτυχε ιδιαίτερης προσοχής. Υποστήριζε ότι ενώ υπάρχουν χρήματα για να διασώζονται τράπεζες, δεν υπάρχουν τα απαιτούμενα χρήματα για τη βελτίωση της παιδείας και των υγειονομικών υπηρεσιών καθώς και για τις αποζημιώσεις προς τους εργάτες που απολύονται από τις δουλειές τους λόγω της μακροοικονομικής κακοδιαχείρισης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Ο λόγος για τον οποίο αναφέρθηκε σε αυτά τα ζητήματα ο Stiglitz ήταν διότι κατά την άποψή του αν το ΔΝΤ ασχολούνταν με αυτά τα ζητήματα θα μπορούσε να είναι πιο αποτελεσματικό στους στόχους, τους οποίους είχε βάλει, όπως ήταν η υψηλότεροι ρυθμοί οικονομικής μεγέθυνσης και παράλληλα θα προωθούσε την ισότητα. Όσο αφορά τον αναδασμό, μπορεί εύκολα κάποιος να αντιληφθεί τις επιλογές που διακυβεύονται σε μία χώρα. Έχει παρατηρηθεί ότι σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, την περισσότερη γη την κατέχουν οι πλούσιοι. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μειώνονται τα κίνητρα για τους απλούς καλλιεργητές με αποτέλεσμα να μην παράγεται η μέγιστη δυνατή ποσότητα, για να μην αναφερθούμε στην ανισότητα που υπάρχει. Ο αναδασμός της γης αν γίνει σωστά και νόμιμα, διασφαλίζοντας ότι οι εργαζόμενοι θα αποκτήσουν όχι μόνο γη αλλά και πρόσβαση στις πιστώσεις θα μπορούσε να δώσει μεγάλη ώθηση στην παραγωγή και κατά συνέπεια στο ΑΕΠ. Δεδομένου βέβαια του ότι το ΔΝΤ είναι εναντίον των υψηλών

φορολογικών συντελεστών που επιβάλλονται στους πλουσίους γιατί θεωρεί ότι αποτελούν αντικίνητρο. Το πρόβλημα με την άποψη αυτή του Stiglitz είναι ότι είναι δύσκολο να πραγματοποιηθεί, αφού προϋποθέτει την αλλαγή στη δομή της κοινωνίας και αυτό δεν συνάδει με τα συμφέροντα των ανώτερων τάξεων που στελεχώνουν τα υπουργεία και που συνεργάζονται με τους διεθνείς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

Ένα ακόμα θέμα που είναι αρκετά παραμελημένο σύμφωνα με πολλούς οικονομολόγους που επικρίνουν το Ταμείο, είναι η ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα που θεωρείται ότι είναι ο τρίτος παράγοντας μαζί με τις άσχημες δημοσιονομικές πολιτικές και τις χαλαρές νομισματικές πολιτικές, που οδηγούν τις οικονομίες σε κρίση. Όμως το ΔΝΤ πίεζε τις χώρες για μείωση των ρυθμίσεων μέχρι που η κρίση της Ανατολικής Ασίας το έκανε να αλλάξει άποψη. Η «συναίνεση της Ουάσιγκτον» και κατά συνέπεια και το ΔΝΤ έδωσαν μεγάλη έμφαση στον πληθωρισμό που σε κάποιες περιπτώσεις ήταν υπερβολική με αποτέλεσμα την αύξηση των επιτοκίων και της ισοτιμίας συναλλάγματος. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε σε αύξηση της ανεργίας αλλά όχι σε οικονομική μεγέθυνση. Έτσι, αποδεικνύεται ακόμα μια φορά ότι οι πολιτικές του ΔΝΤ προωθούσαν τα συμφέροντα των χρηματοπιστωτικών αγορών με τα χαμηλά ποσοστά πληθωρισμού χωρίς να προβληματίζεται για τα υψηλά ποσοστά ανεργίας και την χαμηλή οικονομική μεγέθυνση που αφορούσε τους απλούς εργαζόμενους.

6) ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ WASHINGTON CONSENSUS.

Η «συναίνεση της Ουάσιγκτον» αποτελεί μια συναίνεση μεταξύ του ΔΝΤ, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Υπουργείου Οικονομικών των Η.Π.Α με σκοπό την εύρεση αποτελεσματικών πολιτικών για τις αναπτυσσόμενες χώρες, η οποία

σηματοδότησε μια ριζικά διαφορετική προσέγγιση στην οικονομική ανάπτυξη και σταθεροποίηση.

Πολλοί σημαντικοί οικονομολόγοι ασχολήθηκαν με το Washington Consensus και τις πολιτικές του. Ένας από αυτούς ήταν ο John Williamson ο οποίος μέσα από άρθρα και βιβλία αφιερωμένα σε αυτόν τον τομέα της οικονομίας προσπάθησε να μελετήσει, να αναλύσει αλλά και να κρίνει το Washington Consensus και τις πολιτικές του. Σύμφωνα λοιπόν με τον John Williamson (1993), το Washington Consensus πήρε το όνομά του εξαιτίας της επιρροής των κυβερνήσεων των Η.Π.Α στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς, αλλά σημειώνει ότι δεν είχε την πρόθεση να υπονοήσει ότι θα μπορούσαν να απαιτήσουν κάποια ιδιαίτερη ισχύ. Αντίθετα αρκετοί επικριτές της υποστηρίζουν μέσω της έρευνάς τους ότι οι Η.Π.Α χαίρουν ειδικών προνομίων που οι άλλες χώρες δεν τα έχουν.

Ο John Williamson συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι η συναίνεση στα «καλά» οικονομικά είναι σημαντική αν η οικονομική αναμόρφωση είναι επιτυχής. Οι συνεχείς πολιτικές ανατροπές είναι για αυτόν διασπαστικές. Σε πολλές περιπτώσεις αναγνωρίζει ότι τα οφέλη της αναδιαμόρφωσης βασίζονται όχι μόνο στις λογικές πολιτικές που θεσπίζονται αλλά και στην εμπιστοσύνη στο ότι αυτές οι πολιτικές θα παραμείνουν σταθερές. Μία ακόμα θετική συνέπεια της πολιτικής συναίνεσης που πρεσβεύει το Washington Consensus είναι ο περιορισμός της ζημιάς από την πολιτική «μαφία». Οι κανόνες που επιβάλλονται μπορούν να αναγκάσουν τους πολιτικούς που έχουν στόχο την προσωπική τους ωφέλεια να είναι διαυγείς έτσι ώστε να δρουν με γνώμονα το δημόσιο καλό. Όπως μπορούμε να καταλάβουμε μέσα από το έργο του, ο Williamson είναι υπέρμαχος των διεθνών οργανισμών και των σκοπών που υπηρετούν χωρίς όμως να αρνείται τις διαφωνίες οι οποίες κατά τη γνώμη του μπορούν να οδηγήσουν στην βελτίωση αυτών των οργανισμών.

A) Η έκταση της συναίνεσης

Ένα ερώτημα που θέτει ο Williamson στο έργο του είναι πόση συναίνεση πρέπει να θέλει κάποιος. Η απάντηση που δίνεται είναι: τόση όση είναι δικαιολογημένη από το μέγεθος της γνώσης της οικονομίας και την σύγκλιση σε θεμελιώδεις πολιτικές αξίες. Είναι γεγονός ότι σήμερα μπορεί να αναπτυχθεί περισσότερη σύγκλιση από ότι το 1950 εξαιτίας της μεγαλύτερης και καλύτερης γνώσης για το ποίοι τύποι οικονομικής πολιτικής μπορούν να αποδώσουν.

Συνεχίζει υποστηρίζοντας ότι η σύγκλιση πρέπει να λαμβάνει υπόψη της δύο είδη παραγόντων: 1) την περιορισμένη γνώση και 2) τις διαφορές στις αξίες. Γνωρίζουμε ότι οι αγορές δεν δουλεύουν πάντα αποτελεσματικά όταν υπάρχουν σημαντικές εξωτερικότητες. Από την άλλη σε κάποιες περιπτώσεις συμβάλουν σε εξισορροπητικές ενέργειες. Ο άλλος λόγος για τον οποίο η σύγκλιση μπορεί να μείνει περιορισμένη είναι γιατί οι δεοντολογικές αξίες διαφέρουν.

Σύμφωνα με τον Williamson οι οικονομικές πολιτικές μπορούν να τοποθετηθούν σε τρεις κατηγορίες.

- a) Σε αυτές που η σύγκλιση έχει εγκαθιδρύσει.
- b) Σε αυτές που υπάρχει ακόμα κάποια αμφισβήτηση, αλλά που η διαμάχη δεν είναι ιδεολογική. Με την έννοια ότι δεν υπάρχει λόγος για ένα οπαδό της ισότητας να οδηγηθεί υπέρ ενός τύπου εισοδήματος έναντι ενός άλλου.
- c) Σε αυτές που η διαμάχη κυριαρχεί τώρα και αναμένεται να υπάρχει και στο μέλλον, μιας και η κατάλληλη επιλογή βασίζεται σε πολιτικές και δεοντολογικές αξίες.

B) Τα 10 θέματα του Washington Consensus

Ο John Williamson προσπάθησε να τοποθετήσει τα δέκα αυτά θέματα στις παραπάνω τρεις κατηγορίες, θέλοντας να υποδείξει την κατάσταση στη δεκαετία του 1990.

1) Δημοσιονομική λιτότητα (Fiscal Discipline)

Η δημοσιονομική λιτότητα αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες πολιτικές που πρόσβευε η «συναίνεση της Ουάσιγκτον» κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990. Οι άλλες δύο ήταν η ανάγκη για ιδιωτικοποιήσεις και φυσικά η απελευθέρωση των αγορών. Οι πολιτικές της συναίνεσης σχεδιάστηκαν για να προσπαθήσουν να λύσουν τα σοβαρά προβλήματα της Λατινικής Αμερικής.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, οι κυβερνήσεις των χωρών της Λατινικής Αμερικής παρουσίαζαν τεράστια ελλείμματα. Αυτά τα ελλείμματα είχαν προκληθεί και από τις ζημιές που απέφεραν οι δημόσιες επιχειρήσεις αλλά και από τις απομονωμένες από τον ανταγωνισμό μη αποδοτικές ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες προκειμένου να επιβιώσουν αύξαναν τις τιμές τους. Μη έχοντας σύμμαχο τη νομισματική πολιτική που ήταν αρκετά χαλαρή, οι χώρες αυτές οδηγούνταν σε πολύ υψηλά επίπεδα πληθωρισμού. Το γεγονός ότι οι χώρες δεν μπορούσαν να παρουσιάσουν διαρκώς μεγάλα ελλείμματα και φαινόμενα υπερπληθωρισμού μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν σε θέση να έχουν μια διαρκή οικονομική μεγέθυνση. Για να αντιμετωπιστούν αυτά τα φαινόμενα θεωρήθηκε απαραίτητη ενός είδους δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Ο Devesh Kapur (2000), υποστηρίζει ότι οι περισσότερες χώρες θα ευημερούσαν αν οι κυβερνήσεις τους έδιναν έμφαση στην παροχή καλύτερων δημόσιων υπηρεσιών. Θεωρείται, ότι πολλές κυβερνήσεις εστιάζουν κυρίως στις δημόσιες επιχειρήσεις που θα ήταν αποδοτικότερες αν βρίσκονταν στο ιδιωτικό

τομέα. Η μείωση των δασμών και η κατάργηση άλλων προστατευτικών μέτρων, δηλαδή η απελευθέρωση του εμπορίου, αν γίνει με σωστό τρόπο, έτσι ώστε να δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας ακόμα και όταν καταργούνται οι μη παραγωγικές, θα μπορούν να αποφέρουν πολλά κέρδη όσο αφορά την αποτελεσματικότητα.

Κατά τον Stiglitz (1998) αιτία της κακής δημοσιονομικής πολιτικής είναι ότι οι πολιτικοί συχνά συγχέουν τους κύριους στόχους με τα μέσα με τα οποία μπορούν να τους επιτύχουν. Έτσι θεωρεί ότι πολλές από τις πολιτικές αντί να παραμείνουν μέσα για την επίτευξη μιας πιο ισότιμης και διαρκούς μεγέθυνσης έγιναν αυτοσκοποί. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να αποκλειστούν κάποιες άλλες πιθανές πολιτικές που θα μπορούσαν να είναι περισσότερο αποτελεσματικές και αναγκαίες. Δυστυχώς τα αποτελέσματα δεν ήταν ανάλογα με τις προθέσεις. Όταν η δημοσιονομική λιτότητα ωθείται στα άκρα και μάλιστα με όχι και τόσο κατάλληλες συνθήκες, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να οδηγηθούμε σε καταστροφικές υφέσεις και σε υψηλά επιτόκια που μπορούν να μπορούν να αποτελέσουν τροχοπέδη για τις νεοεμφανιζόμενες επιχειρήσεις.

Τα ελλείμματα του προϋπολογισμού πρέπει να είναι σωστά ρυθμισμένα από τις τοπικές κυβερνήσεις, τις κρατικές επιχειρήσεις και την κεντρική τράπεζα έτσι ώστε να είναι τόσο μικρά που να μπορούν να χρηματοδοτηθούν χωρίς να απαιτείται η χρησιμοποίηση του πληθωριστικού φόρου ως επιπρόσθετη πηγή. Αυτό βέβαια συνεπάγεται ένα βασικό πλεόνασμα κάποιου ποσοστού του GDP και ένα έλλειμμα που να μην ξεπερνά το 2% του GDP. Σύμφωνα λοιπόν με τις κατηγορίες του, ο Williamson, τοποθετεί αυτή την πολιτική στην κατηγορία (α) αφού η συναίνεση θεωρεί ότι έχει εδραιωθεί.

2) Προτεραιότητες Δημόσιας Δαπάνης. (Public Expenditure Priorities)

Η πολιτική αναδιάρθρωση απαιτεί την αναδιανομή των δαπανών από πολιτικά «ευαίσθητους τομείς» που τυπικά λαμβάνουν περισσότερους πόρους από ότι δικαιολογούν οι οικονομικές τους αποδόσεις, όπως είναι οι διοίκηση, η άμυνα και οι αλόγιστες επιχορηγήσεις, σε παραμελημένους τομείς που όμως σημειώνουν υψηλές οικονομικές αποδόσεις και με σοβαρές προοπτικές για βελτίωση της διανομής του εισοδήματος, όπως είναι η πρόνοια, η εκπαίδευση και οι υποδομές.

Έγινε σημαντική κριτική στην συναίνεση της Ουάσινγκτον διότι δυσκολευόταν να αντιληφθεί ότι για να υπάρξει ανάπτυξη πρέπει πρώτα να υπάρξει μετασχηματισμός της κοινωνίας. Η Ουγκάντα ήταν μία χώρα που το είχε αντιληφθεί αυτό και για αυτό παρείχε στους πολίτες της δωρεάν εκπαίδευση σε όλους, πράγμα που δεν μπορούσαν να καταλάβουν οι λογιστές που ασχολούνταν με τον προϋπολογισμό, που το μόνο πράγμα που μελετούσαν ήταν το ύψος των εξόδων σε σχέση με αυτό των εσόδων. Η κίνηση αυτή της Ουγκάντα έδωσε κίνητρο ακόμα και στα κορίτσια να αποκτήσουν κάποια εκπαίδευση πράγμα που συνέβαλε αρκετά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι η συμβουλή της «συναίνεσης της Ουάσινγκτον» ήταν να υπάρχουν δίδακτρα, έστω και αν ήταν αρκετά χαμηλά γιατί πίστευαν ότι τα χαμηλά δίδακτρα δεν είχαν μεγάλο αντίκτυπο στο ποσοστό των εγγραφών. Και όμως είχαν λάθος το οποίο αποδείχθηκε με τον μεγάλο αριθμό των νέων εγγραφών μετά την κατάργηση των διδάκτρων.

Ακόμα μία κακή κοινωνική πολιτική ή μάλλον κακή οικονομική πολιτική ήταν αυτή της κατάργησης των επιχορηγήσεων για τροφή και κηροζίνη τη στιγμή

μάλιστα που οι πολιτικές του ΔΝΤ είχαν επιδεινώσει την ύφεση της χώρας, με τα εισοδήματα και τους μισθούς να υποχωρούν και την ανεργία να εκτοξεύεται στα ύψη.

Έτσι παρατηρούμε ότι το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, πολλές φορές επιλέγει να προτείνει πολιτικές που ενώ θεωρεί ότι θα είναι αποτελεσματικές οδηγούν σε λάθος διανομή των πόρων με αποτέλεσμα να έχουμε μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης αλλά και μείωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών (Frances Stewart & Varly FtzGerald). Δηλαδή, ήταν αξιοσημείωτο πως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο πολλές φορές δεν συμβούλευε στην πράξη αυτά που πρέσβευε με τις πολιτικές του.

3) Φορολογική Αναδιάρθρωση (Tax Reform).

Η πολιτική της φορολογικής αναδιάρθρωσης περιλαμβάνει τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την περικοπή των οριακών φορολογικών συντελεστών. Σκοπός της είναι να κάνει πιο ισχυρά τα κίνητρα και να βελτιωθεί η οριζόντια ισότητα χωρίς να μειωθεί η επιτυχημένη πρόοδος.

Ο Williamson θεωρεί ότι είναι διατυπωμένο με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μπορεί να γίνει αποδεκτό από όλο το πολιτικό φάσμα. Άρα μπορεί να τοποθετήσει αυτή την πολιτική στην κατηγορία (α) χωρίς όμως να προσδοκά ότι μπορεί ο φόρος να φύγει από την πολιτική αρένα. Αν οι αριστεροί καταφέρουν να επιτύχουν υψηλότερες δημόσιες δαπάνες χωρίς να αναγκαστούν να παραχωρήσουν δημοσιονομική πειθαρχία, τότε θα πρέπει να αυξηθούν και άλλο τα έσοδα από τους φόρους συμπεριλαμβανομένων των υψηλών οριακών φορολογικών συντελεστών.

Αναπόσπαστο κομμάτι των πολιτικών ΔΝΤ είναι η εναντίωσή τους στους υψηλούς φορολογικούς συντελεστές που επιβάλλονται στους πλουσίους εξαιτίας του ότι θεωρούν ότι αποτελούν αντικίνητρο για την αύξηση των επενδύσεων και κατά συνέπεια εμποδίζουν την οικονομική μεγέθυνση που θα μπορούσε να επιτευχθεί. Δεν

λαμβάνουν όμως υπόψη τους ότι από κάπου πρέπει να συγκεντρωθούν τα χρήματα που αποτελούν τα έσοδα και των τοπικών κυβερνήσεων αλλά και του Ταμείου για τη χρηματοδότηση των δημοσίων δαπανών αλλά και των δανείων αντίστοιχα. Και ο «κλήρος» πέφτει στους φτωχούς των χωρών αυτών. Παραδέχονταν ότι τους ενδιέφερε η οριζόντια ισότητα αλλά δεν έκαναν λόγο για τη δικαιοσύνη απέναντι στις φτωχότερες τάξεις.

4) Οικονομική Φιλελευθεροποίηση (Financial Liberalization).

Ο απόλυτος και βασικός στόχος είναι τα επιτόκια που καθορίζονται από την αγορά. Αλλά η εμπειρία έχει δείξει ότι κάτω από συνθήκες χρόνιας έλλειψης εμπιστοσύνης, τα επιτόκια που καθορίζονται ελεύθερα από την αγορά μπορεί να καταλήξουν να είναι τόσο υψηλά που να αποτελέσουν απειλή για την οικονομική φερεγγυότητα των παραγωγικών επιχειρήσεων αλλά και της κυβέρνησης. Κάτω από αυτή τη συνθήκη ένας λογικός προσωρινός στόχος είναι η κατάργηση των «προνομιακών» επιτοκίων για εξέχοντες δανειζόμενους και η εδραίωση ενός κυρίαρχου και θετικού πραγματικού επιτοκίου.

Έχουμε παρατηρήσει και σε άλλες περιπτώσεις ότι η αγορά από μόνη της μπορεί να μην είναι αποτελεσματική. Και στην περίπτωση των επιτοκίων όταν δεν υπάρχουν χρήματα για την χρηματοδότηση είτε των επενδύσεων είτε των χρεών, οι επιχειρήσεις αλλά και οι κυβερνήσεις αναγκάζονται να αυξάνουν τη ζήτηση για πραγματικά διαθέσιμα με αποτέλεσμα να ανεβαίνει το επίπεδο των επιτοκίων. Αυτό θα έχει ως συνέπεια για τις μεν παραγωγικές επιχειρήσεις να σταματούν την παραγωγή τους λόγω χρεοκοπίας ή τουλάχιστον να την μειώνουν και για τις κυβερνήσεις να εκδίδουν νέο χρήμα με κόστος τον υψηλό πληθωρισμό. Έτσι δημιουργείται μεγάλο πρόβλημα φερεγγυότητας.

Αιτία όλων αυτών των αρνητικών φαινομένων αποτελεί η ύπαρξη «προνομιακών» επιτοκίων. Διατυπώθηκε η παραπάνω πολιτική με την ελπίδα ότι θα χαίρει κοινής αποδοχής, αλλά είναι μάλλον αλήθεια ότι μεταξύ των οικονομολόγων αυτός ο μετασχηματισμός για τη ύπαρξη ενός κυρίαρχου θετικού πραγματικού επιτοκίου είναι πιο αμφισβητούμενος από ότι είναι αυτός της δημοσιονομικής πολιτικής. Άρα σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Williamson πρέπει να τη τοποθετήσουμε στην κατηγορία (β).

5) Τιμές Συναλλάγματος (Exchange Rates).

Οι χώρες χρειάζονται ένα ενιαίο, τουλάχιστον για τις εμπορικές τους συναλλαγές, σύνολο τιμών συναλλάγματος σε ένα επίπεδο σημαντικά ανταγωνιστικό για να είναι σε θέση να επιφέρει μία ραγδαία μεγέθυνση σε μη παραδοσιακές εξαγωγές και να καταφέρουν να πείσουν τους εξαγωγείς ότι αυτή τους η ανταγωνιστικότητα θα παραμείνει και στο μέλλον. Εξαιτίας όμως της μεγάλης έμφασης που έδινε το ΔΝΤ στον πληθωρισμό, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες εκτοξεύτηκαν στα ύψη.

Σε αυτήν την πολιτική είναι καλό να αναφερθούμε στις εναλλαγές των απόψεων του ΔΝΤ από τη μέρα της ίδρυσής του μέχρι σήμερα. Αρχικά, στο Bretton Woods είχε υποστηριχθεί ο κανόνας του χρυσού. Έπειτα στη δεκαετία του 1970 μετά τις κρίσεις, αποφασίστηκε να εγκαταλειφθεί αυτός ο κανόνας και να αντικατασταθεί από ένα σύστημα ευέλικτων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Υπήρχε μια συνεκτική θεωρία πίσω από αυτή τη μεταστροφή: Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες, όπως όλες οι τιμές, πρέπει να καθορίζονται από τις δυνάμεις της αγοράς. Όμως, το ΔΝΤ δεν ακολούθησε πιστά αυτή την άποψή του. Δαπάνησε δισεκατομμύρια δολάρια για να καταφέρει να διατηρήσει τις συναλλαγματικές ισοτιμίες της Βραζιλίας και της

Ρωσίας σε επίπεδα όπου δεν ήταν δυνατόν να διατηρηθούν. Η δικαιολογία του Ταμείου ήταν ανεπαρκής αφού υποστήριξε ότι υπάρχουν φορές όπου οι αγορές επιδεικνύουν υπερβολική απαισιοδοξία και τότε πρέπει να πραγματοποιούνται ψύχραιμοι χειρισμοί από διεθνείς οργανισμούς έτσι ώστε να βοηθήσουν στην σταθεροποίηση. Αυτή η δικαιολογία δεν είναι σύμφωνη, κατά των Stiglitz, με το δόγμα που υποστηρίζει το ΔΝΤ, ότι οι αγορές λειτουργούν καλά αν όχι τέλεια.

Όμως, δεν παρατήρησε το Ταμείο ότι η υπερβολική αισιοδοξία ή απαισιοδοξία είναι αυτή που κάνει τους κερδοσκόπους να πλουτίζουν. Αυτή η αλλαγή κατεύθυνσης των κερδοσκοπικών κεφαλαίων ήταν η πρωταρχική αιτία της υπερβολικής μεταβλητότητας στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Αλλά η ιδεολογία του ΔΝΤ περί ελεύθερης αγοράς έκανε το Ταμείο να διευκολύνει την εισροή και εκροή «ζεστού» κερδοσκοπικού χρήματος από τη χώρα. Αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα με τη διοχέτευση δισεκατομμυρίων δολαρίων στην αγορά, το ΔΝΤ στην πραγματικότητα επιδείωνε την κατάσταση αντί να την θεραπεύει. Το ίδιο το Ταμείο διατηρεί την κερδοσκοπία όταν παρέχει χρήματα για την διατήρηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας σε ένα υπερτιμημένο επίπεδο. Στο ερώτημα που πήγαν αυτά τα χρήματα η απάντηση είναι απλή. Τα χρήματα δεν εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς αλλά πήγαν στις τσέπες κάποιων κερδοσκόπων οι οποίοι εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση και έλαβαν το ποσό που έχασε εν τέλει η κυβέρνηση.

Θεωρείται από πολλούς ότι η επιτυχία είναι δεδομένη και κυρίως οδηγημένη από τις εξαγωγές. Παράλληλα, θεωρείται ότι μία ανταγωνιστική τιμή συναλλάγματος είναι το κλειδί για την επιτυχία. Για αυτό το λόγο μπορεί να τοποθετηθεί αυτή η πολιτική στην κατηγορία (α). Δεδομένου επίσης του ότι τις αγορές δεν μπορούμε να τις εμπιστευτούμε για να έχουμε τιμές συναλλάγματος σε ανταγωνιστικά επίπεδα που

θα οδηγούσαν σε συνετές μακροοικονομικές πολιτικές και στην ανάπτυξη που θα μπορούσε να δημιουργηθεί από τις εξαγωγές, δεν μπορούμε να επιτρέψουμε να έχουμε υπερβολική μεταβλητότητα στην συναλλαγματική ισοτιμία.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι υπάρχει πάντα μια ανταλλαγή ανάμεσα στη διασφάλιση μιας ανταγωνιστικής συναλλαγματικής τιμής και στον περιορισμένο πληθωρισμό, και μπορεί να υπάρξουν περιπτώσεις που η κυβέρνηση να θέλει να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στο τελευταίο. Ούτως ή άλλως το κυριότερο μέλημα και του ΔΝΤ είναι η χαλιναγώγηση του πληθωρισμού.

6) Απελευθέρωση του Εμπορίου (Trade Liberalization).

Υπήρχε η άποψη ότι οι ποσοτικοί εμπορικοί περιορισμοί θα έπρεπε να αντικατασταθούν άμεσα από ταρίφες, και αυτές οι ταρίφες θα πρέπει σταδιακά να μειωθούν μέχρι μία ομοιογενής ταρίφα της τάξης του 10% (το πολύ 20%) επιτευχθεί. Υπάρχει, εντούτοις, μια διαφωνία όσο αφορά την ταχύτητα με την οποία θα πρέπει οι ταρίφες να αποσύρονται σταδιακά (μεταξύ 3 με 10 χρόνια) και σχετικά με το αν είναι συνετό να ελαττώσουμε την πρόοδο όταν οι μακροοικονομικές καταστάσεις είναι εναντίον (πχ. ύφεση, έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών).

Η απελευθέρωση του εμπορίου, αποτελεί την μοναδική μορφή απελευθέρωσης η οποία υποστηρίζεται ευρέως. Ο λόγος για αυτή την κοινή αποδοχή είναι γιατί θεωρείται ότι μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση του εισοδήματος μιας χώρας επιβάλλοντας τη μετακίνηση των πόρων από λιγότερο παραγωγικές σε περισσότερο παραγωγικές χρήσεις. Όμως η μετακίνηση πόρων από χρήσεις χαμηλής παραγωγικότητας σε χρήσεις μηδενικής παραγωγικότητας δεν κάνει μια χώρα

πλουσιότερη, και αυτό συνέβη τις περισσότερες φορές με τα προγράμματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου.

Οι αρνητικές συνέπειες της απελευθέρωσης του εμπορίου δεν παύουν να είναι αρκετές. Μία από τις σημαντικότερες και τις πλέον άμεσες είναι η κατάργηση πολλών θέσεων εργασίας, καθώς παύουν τη λειτουργία τους πολλές μη αποδοτικών βιομηχανίες των οποίων η παύση τους οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πίεση του διεθνούς ανταγωνισμού. Όμως οι υπέρμαχοι του ΔΝΤ υποστηρίζουν ότι με την απελευθέρωση του εμπορίου θα δημιουργηθούν νέες και πιο παραγωγικές θέσεις εργασίας. Αυτό όμως δεν βρίσκει σύμφωνο τον Stiglitz (2003) οποίος υποστηρίζει ότι για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας απαιτούνται κεφάλαια και επιχειρηματικό πνεύμα πράγματα που λείπουν από τις αναπτυσσόμενες χώρες εξαιτίας της έλλειψης τραπεζικής χρηματοδότησης και έλλειψης παιδείας.

Το θέμα λοιπόν δεν είναι απλά η απελευθέρωση του εμπορίου αλλά ο σωστός τρόπος με τον οποίο θα γίνει. Η ιστορία έχει δείξει ότι οι πιο επιτυχημένες Ασιατικές χώρες πραγματοποίησαν αυτού του είδους την απελευθέρωση αλλά αργά και με πρόγραμμα και αφού εκμεταλλεύτηκαν τα θετικά της παγκοσμιοποίησης για να επεκτείνουν τις εξαγωγές τους και με αυτό τον τρόπο μεγέθυναν τις οικονομίες του με ταχύτερο ρυθμό. Κατάργησαν τους προστατευτικούς δασμούς προσεκτικά και συστηματικά, αποσύροντάς τους σταδιακά και μόνο όταν δημιουργούνταν νέες θέσεις εργασίας. Διασφάλιζαν την ύπαρξη διαθέσιμων κεφαλαίων για τη δημιουργία επιχειρήσεων και θέσεων εργασίας.

Το γεγονός ότι η απελευθέρωση του εμπορίου δεν κατάφερε να πραγματοποιήσει όλα τα θετικά που πρέσβευε προκάλεσε μεγάλες αντιδράσεις. Είναι αξιοσημείωτο, ότι οι δυτικές χώρες που ήταν υπέρ αυτού του είδους της απελευθέρωσης για τα προϊόντα που εξήγαν, δεν έκαναν το ίδιο και για τα προϊόντα

τους που μπορούσαν να κινδυνέψουν από τον ανταγωνισμό που θα υπήρχε από τις αναπτυσσόμενες χώρες και θα μπορούσε να βλάψει τις οικονομίες τους.

Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των διαμαρτυριών υπήρξαν και υπάρχουν, έχουν γίνει μια σειρά από διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό των όρων που θα πρέπει οι χώρες να ακολουθούν. Ακόμα και σήμερα, όμως, δεν έχει υπάρξει συμφωνία που να ικανοποιεί τις αναπτυσσόμενες χώρες αφού κατηγορούν για αδικία και ανισότητα.

Η κατηγορία που μπορεί να τοποθετηθεί είναι η (β) εξαιτίας των διαφωνιών που υπάρχουν όλα αυτά τα χρόνια ανάμεσα στους οικονομολόγους.

7) Άμεση Εξωτερική Επένδυση (Foreign Direct Investment).

Θεωρητικά δεν υφίσταται αμφιβολία για την άποψη ότι δεν θα πρέπει να υπάρχουν πιθανά εμπόδια στην είσοδο ξένων επιχειρήσεων στις χώρες. Η πολιτική του ΔΝΤ μιλά για το ότι θα πρέπει να επιτρέπεται ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις ξένες και στις εγχώριες επιχειρήσεις και μάλιστα σε ίσους όρους.

Η «συναίνεση της Ουάσιγκτον» υποστηρίζει ότι η ανάπτυξη συντελείται μέσα από την απελευθέρωση των αγορών. Η ιδιωτικοποίηση (στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω), η απελευθέρωση και η μακροοικονομική σταθερότητα μπορούν να δημιουργήσουν ένα θετικό κλίμα που θα προσελκύσει νέες επενδύσεις από το εξωτερικό που μπορούν με τη σειρά τους να επιφέρουν οικονομική μεγέθυνση. Οι νέες επενδύσεις φέρνουν συχνά τεχνογνωσία και δημιουργούν δρόμους προς τις ξένες αγορές, δημιουργώντας έτσι νέες θέσεις εργασίας. Παράλληλα, οι ξένες εταιρίες μπορεί να έχουν πρόσβαση σε σημαντικές πηγές χρηματοδότησης που μπορούν να ωφελήσουν τις αναπτυσσόμενες χώρες που οι τοπικοί χρηματοπιστωτικοί θεσμοί είναι αρκετά πιο αδύναμοι. Οι άμεσες εξωτερικές επενδύσεις έχουν παίξει πολύ

σημαντικό ρόλο σε πολλές επιτυχημένες περιπτώσεις ανάπτυξης όπως είναι η Μαλαισία, η Σιγκαπούρη και η Κίνα.

Υπάρχει όμως και η άλλη πλευρά του νομίσματος. Πέρα από τις θετικές συνέπειες που μπορεί να έχει μία χώρα από την εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων, υπάρχουν και κάποιες πραγματικά αρνητικές πλευρές. Έχει εκφραστεί η άποψη ότι οι ξένες επιχειρήσεις που εισέρχονται σε μία χώρα κυρίως από τον Δυτικό κόσμο, συχνά καταστρέφουν τις εγχώριες επιχειρήσεις οι οποίες ήλπιζαν σε ανάπτυξη της εγχώριας βιομηχανίας. Οι επικριτές συνεχίζουν υποστηρίζοντας ότι τα οφέλη από τις χαμηλές τιμές λόγω του ανταγωνισμού είναι προσωρινά αφού ελλείψει ισχυρών νόμων για τον ανταγωνισμό, η πολυεθνική εταιρία που θα μπει στην εγχώρια αγορά αφού εξουδετερώσει τον τοπικό ανταγωνισμό, θα χρησιμοποιήσει την μονοπωλιακή ισχύ της για να ανεβάσει τις τιμές. Συνεπώς, δεν δυσχεραίνεται μόνο οι θέση των εγχώριων επιχειρήσεων αλλά και τον καταναλωτών.

Αυτήν την πολιτική την τοποθετεί ο Williamson στην κατηγορία (α) διότι υποστηρίζει πως δεν δημιουργείται διαφωνία για την είσοδο ξένων επιχειρήσεων στην εγχώρια αγορά ανάμεσα στους αριστερούς και τους δεξιούς. Αυτοί που κατά εκείνον θα είχαν διαφορετικοί άποψη είναι οι εθνικιστές. Και ο ίδιος βέβαια δεν είναι σίγουρος αν η τοποθέτηση της πολιτικής στην κατηγορία (α) είναι σωστή αφού υπάρχει «έδαφος» για πολύ ανάλυση πάνω σε αυτό το θέμα.

8) Ιδιωτικοποίηση (Privatization).

Η πολιτική που προσβέει η «συναίνεση της Ουάσιγκτον» είναι ότι όλες οι δημόσιες επιχειρήσεις θα πρέπει να ιδιωτικοποιηθούν. Όπως αναφέραμε και παραπάνω, η ιδιωτικοποίηση αποτελεί ένα από τους βασικούς πυλώνες της «συναίνεσης» ειδικά στις δεκαετίες του 1980 και του 1990. σε αυτή έχει γίνει μεγάλη

αναφορά από αρκετούς οικονομολόγους όπως ο Stiglitz (1998), ο Williamson (1983,1993), οι Frances Stewart & Vaply FitzGerald.

Οι θιασώτες της ιδιωτικοποίησης υποστηρίζουν ότι σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες, οι κυβερνήσεις ασχολούνται με πάρα πολλά θέματα με τα οποία δεν θα έπρεπε να ασχολούνται, με αποτέλεσμα να μην είναι και τόσο αποδοτικές στους τομείς στους οποίους υπάρχει επιτακτική ανάγκη για σωστή διακυβέρνηση από το κράτος. Η ένστασή τους δεν αφορά πάντα στο κατά πόσο παρεμβαίνει το κράτος στην οικονομία όσο η κατασπατάληση ενέργειας που θα ήταν χρήσιμη αλλού. Θεωρούν, δηλαδή, ότι σε γενικές γραμμές οι ανταγωνιστικές ιδιωτικές επιχειρήσεις μπορούν σε κάποιους τομείς να είναι πιο αποτελεσματικές. Αυτό αποτελεί το κύριο επιχείρημά τους. Όμως, όπως και στην περίπτωση της απελευθέρωσης του εμπορίου έτσι και της ιδιωτικοποίησης πρέπει να πληρούνται κάποιες σημαντικές προϋποθέσεις για να μπορέσει να συμβάλει στην μεγέθυνση της οικονομίας και να μην αποτελέσει τροχοπέδη της.

Η επικριτές του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Παγκόσμιας Τράπεζας θεωρούν ότι αυτοί οι δύο οργανισμοί έχουν προσεγγίσει το θέμα από μία στενή ιδεολογική σκοπιά. Οι πολιτικές τους οδηγούν σε γρήγορη εφαρμογή της ιδιωτικοποίησης. Είναι χαρακτηριστικό, το γεγονός ότι, κρατούσαν καρτέλες με τις επιδόσεις των χωρών που μετέβαιναν από τον κομμουνισμό στην οικονομία της αγοράς. Όσες από αυτές προχωρούσαν πιο γρήγορα σε ιδιωτικοποιήσεις έπαιρναν υψηλότερους βαθμούς. Με αυτό το σύστημα ανάγκαζαν τις αναπτυσσόμενες χώρες να προσπαθούν να ιδιωτικοποιήσουν όσο το δυνατό περισσότερες επιχειρήσεις σε μικρότερη χρονική περίοδο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να μην αποκομίζουν τα οφέλη που θα μπορούσε να τους προσφέρει αυτή η πολιτική και να αντιμετωπίζουν

αρκετές αποτυχίες που οδήγησαν μερικές από αυτές να βλέπουν με σχετική αντιπάθεια την ιδέα της ιδιωτικοποίησης.

Το ΔΝΤ έχει επικριθεί για αρκετούς από τους τρόπους με τους οποίους προωθεί τις πολιτικές του. Έχουν αναφέρει κάποια παραδείγματα σε πολλές χώρες όπου η γρήγορη μετάβαση οδήγησε στην μείωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν το Μαρόκο με την εκτροφή κοτόπουλων⁶ και η Ακτή Ελεφαντοστού με την σταθερή και κινητή τηλεφωνία⁷.

Η άποψη του ΔΝΤ ότι είναι πολύ πιο σημαντικό να γίνονται γρήγορα οι ιδιωτικοποιήσεις και ότι το ζήτημα του ανταγωνισμού και της ρύθμισης μπορούν να αντιμετωπιστούν αργότερα αποτελεί το «κόκκινο πανί» για τους επικριτές του. Επικρίνουν το γεγονός ότι δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα μακροοικονομικά ζητήματα (όπως το μέγεθος του ελλείμματος της κυβέρνησης), παρά σε διαρθρωτικά ζητήματα (όπως η αποτελεσματικότητα και η ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας). Από αυτό βάλονται εκτός από τους καταναλωτές και οι εργαζόμενοι. Και για τους επικριτές αλλά και για τους θιασώτες της ιδιωτικοποίησης, η απασχόληση αποτέλεσε σημαντικό επιχείρημα. Οι μεν υποστηρικτές υποστήριζαν ότι μόνο μέσω της ιδιωτικοποίησης μπορούν να παραμεριστούν οι μη παραγωγικοί εργαζόμενοι, και οι δε επικριτές διατείνονται ότι οι περικοπές των θέσεων εργασίας γίνονται χωρίς να επιδεικνύεται ευαισθησία όσον αφορά το κοινωνικό κόστος.

Παρακολουθώντας τις δύο αντιμαχόμενες απόψεις μπορούμε να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι η αλήθεια πρέπει να βρίσκεται κάπου στη μέση. Είναι σημαντικό να αναδιαρθρώνονται οι κρατικές επιχειρήσεις, και η ιδιωτικοποίηση είναι

⁶ Η κρατική επιχείρηση πώλησης νεογνών στις γυναίκες κτηνοτρόφους ιδιωτικοποιήθηκε με αποτέλεσμα να μην δίνονται εγγυήσεις για το μεγάλο ποσοστό θνησιμότητας των νεογνών γεγονός που οδήγησε στο κλείσιμο αυτής της εκκολαπτόμενης βιομηχανίας που απασχολούσε μεγάλο αριθμό γυναικών.

⁷ Η πώληση των κρατικών δικαιωμάτων σε Γαλλική ιδιωτική επιχείρηση οδήγησε σε μεγάλη αύξηση των τιμών και στον αποκλεισμό των φοιτητών από τον ψηφιακό κόσμο.

συχνά ένας αποτελεσματικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό. Όμως δεν μπορεί να θυσιάζεται στο βωμό αυτό, η ευημερία των εργαζομένων. Όπως λέει και ο Stiglitz (2003): *«Η ιδιωτικοποίηση πρέπει να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος, το οποίο θα συνεπάγεται τη δημιουργία θέσεων εργασίας αλληλοδιαδόχως με την αναπόφευκτη απώλεια θέσεων εργασίας που συχνά συνεπάγεται η ιδιωτικοποίηση. Πρέπει να εφαρμόζονται οι μακροοικονομικές πολιτικές, συμπεριλαμβανομένης αυτής των χαμηλών επιτοκίων, που βοηθούν τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η επιλογή του κατάλληλου χρόνου και ρυθμού είναι το παν. Αυτά δεν είναι απλώς ζητήματα πρακτικής ή υλοποίησης, αλλά ζητήματα αρχής.»*

Σύμφωνα με τον Williamson αυτή η πολιτική μπορεί να τοποθετηθεί στην κατηγορία (α), παρά τις διαφωνίες που έχουν καταγραφεί πάνω στο φαινόμενο της ιδιωτικοποίησης.

9) Απελευθέρωση Αγοράς. (Deregulation).

Η πολιτική αυτή αναφέρεται στο ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να καταργήσουν τους κανονισμούς που εμποδίζουν την είσοδο νέων επιχειρήσεων στην αγορά και με αυτό τον τρόπο περιορίζουν τον ανταγωνισμό. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι οι κυβερνήσεις θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι όλοι οι κανονισμοί που υπάρχουν λειτουργούν κάτω από συγκεκριμένα κριτήρια όπως είναι αυτά της ασφάλειας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της καλής και «συνετής» εποπτείας των οικονομικών οργανισμών.

Η περίπτωση της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών αποτέλεσε αντικείμενο πολλών συζητήσεων όπως συμβαίνει και στην περίπτωση της απελευθέρωσης του εμπορίου, με την διαφορά ότι η πρώτη ήταν πολύ πιο προβληματική. Θεωρείται από πολλούς οικονομολόγους ότι αρκετές χώρες έχουν

κάποιες ρυθμίσεις στο χρηματοπιστωτικό τομέα οι οποίες εξυπηρετούν μόνο τον σκοπό της παρεμπόδισης της ροής κεφαλαίου και για αυτό ακριβώς το λόγο πρέπει να καταργηθούν. Όμως, όλες οι χώρες έχουν κάποιες τέτοιες ρυθμίσεις και έτσι στην προσπάθειά τους να απορυθμιστούν δημιουργήθηκαν μια σειρά από προβλήματα.⁸

Ακόμα και σε αυτή την πολιτική το ΔΝΤ απεδείχθη βιαστικό. Ενώ οι αναπτυγμένες χώρες προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές συνέπειες της απορύθμισης, που εκτός των άλλων την επιχειρούσαν στο ύστερο στάδιο της ανάπτυξής τους, το ΔΝΤ ενθάρρυνε τα αναπτυσσόμενα κράτη να απελευθερώσουν τις κεφαλαιαγορές τους και μάλιστα με γρήγορους ρυθμούς. Η οικονομική ύφεση ήταν μία αναπόφευκτη συνέπεια που δημιουργήθηκε από μια σειρά τραπεζικών κρίσεων που επήλθαν από την απορύθμιση των κεφαλαιαγορών. Όπως ήταν αναμενόμενο οι συνέπειες ήταν πιο οδυνηρές για τις φτωχότερες χώρες η οποίες δεν είχαν κάποιο δίκτυ ασφαλείας για να μπορέσουν να αμβλύνουν τον αντίκτυπο της ύφεσης.

Έχει παρατηρηθεί ότι η ελαττωματική διαχείριση της πολιτικής της απελευθέρωσης των κεφαλαιαγορών έκανε τις μακροπρόθεσμες επενδύσεις λιγότερο ελκυστικές. Αυτό συνέβη γιατί με την απελευθέρωση δεν υπήρξε κανένας έλεγχος για την ροή του «ζεστού χρήματος», δηλαδή των βραχυπρόθεσμων δανείων και συμβολαίων. Έτσι, οι επιχειρήσεις δεν έπαιρναν το ρίσκο να χτίσουν εργοστάσια ή να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας βασισμένες σε χρήματα που θα μπορούσαν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή. Η συμβουλή του ΔΝΤ σε αυτή την περίπτωση ήταν ότι η χώρες θα πρέπει να διαφυλάξουν στα αποθεματικά τους ένα ποσό ίσο προς τα βραχυπρόθεσμα δανειά τους σε ξένο νόμισμα. Αυτό όμως εξυπηρετούσε τις χώρες οι

⁸ Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των Συνεταιρισμών Αποταμιεύσεων και Δανείων στις Η.Π.Α που συντέλεσε στην οικονομική κάμψη του 1991.

οποίες δάνειζαν τη συγκεκριμένη αναπτυσσόμενη χώρα και συνεπώς η ανάπτυξή τους γίνεται ακόμα δυσκολότερη.

Ευρύτερες στατιστικές μελέτες έδειξαν ότι η χρήση των ορισμών του ίδιου του ΔΝΤ για την απελευθέρωση δεν επέφερε ταχύτερη οικονομική μεγέθυνση ή υψηλότερες επενδύσεις. Επίσης αποδείχτηκε ότι η άποψή του, ότι η απελευθέρωση θα ενίσχυε τη σταθερότητα διευρύνοντας τις πηγές χρηματοδότησης διαψεύστηκε όταν ξέσπασε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση το 1997. Για να αποφεύγονται τέτοια φαινόμενα, πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι, είναι απαραίτητη η εδραίωση ισχυρών χρηματοπιστωτικών θεσμών.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η πολιτική της απελευθέρωσης των κεφαλαιαγορών μπορεί κατά τον Williamson να τοποθετηθεί στην κατηγορία (β).

10) Ιδιοκτησιακά Δικαιώματα (Property Rights)

Αυτή η πολιτική του ΔΝΤ αναφέρεται στο ότι το νομικό σύστημα θα πρέπει να διασφαλίζει τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα χωρίς επιπρόσθετο κόστος, και να είναι διαθέσιμα σε όλους. Το σύστημα της αγοράς απαιτεί σαφώς παγιωμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας και θα πρέπει να υπάρχουν δικαστήρια που θα τα επιβάλλουν. Συχνά, όμως, αυτά απουσιάζουν από τις αναπτυσσόμενες χώρες.

Πολλές φορές στην προσπάθεια για άμεση και γρήγορη ιδιωτικοποίηση αγνοείται η σπουδαιότητα της θεσμικής υποδομής σε μία οικονομία της αγοράς. Ο Αντρέι Σλάιφερ ο οποίος αναγνώριζε αυτή τη σπουδαιότητα πίστευε ότι η ιδιωτικοποίηση, με όποιον τρόπο και αν υλοποιούνταν, θα οδηγούσε σε μια πολιτική απαίτηση για τους θεσμούς που διέπουν την ιδιωτική ιδιοκτησία. Ένας ακόμα σημαντικός οικονομολόγος και νομπελίστας, ο Ρόναλντ Χ. Κόους, υποστήριξε ότι για να επιτευχθεί η αποτελεσματικότητα, ήταν απαραίτητος ο σαφής προσδιορισμός των

δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Ο Stiglitz στο βιβλίο του μιλά για την παρακάτω περίπτωση. «Ακόμα και αν κάποιος διένειμε περιουσιακά στοιχεία σε κάποιον που δεν γνώριζε πώς να τα διαχειριστεί καλά, σε μια κοινωνία με σαφώς καθορισμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας, αυτό το άτομο θα είχε ένα κίνητρο για να πουλήσει τα περιουσιακά στοιχεία σε κάποιον που θα μπορούσε να τα διαχειριστεί αποτελεσματικά.» Αυτό αποτελούσε ένα από τα βασικά επιχειρήματα των υποστηρικτών της γρήγορης ιδιωτικοποίησης. Όμως στην περίπτωση της Ρωσίας δεν συνέβη αυτό. Εκεί το πρόβλημα ήταν πολύ μεγάλο και αφορούσε και το θέμα της αγροτικής αναδιανομής.

Τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα αν ήταν καλώς ορισμένα θα μπορούσαν να προστατεύσουν τις μεσαίες και τις μικρές τάξεις της κοινωνίας. Όμως, συνήθως οι ισχυροί αποσκοπούν στο δικό τους συμφέρον και το προωθούν με κάθε τρόπο, δεν συμμερίζονται την ανάγκη των υπολοίπων. Άρα είναι αρκετά δύσκολο να παρακαμφθούν τα συμφέροντα των ισχυρών και για αυτό το λόγο είναι δύσκολο να υπάρχουν καλώς ορισμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα.

Παρόλο που λογικά θα πρέπει να αναμένουμε να τοποθετήσουμε αυτή την πολιτική στην κατηγορία (α), εξαιτίας της περίπτωσης της αγροτικής αναδιανομής ο Williamson την τοποθετεί στην κατηγορία (c).

Ολοκληρώνοντας την παραπάνω ανάλυση για τις δέκα πολιτικές της «συναίνεσης της Ουάσιγκτον» και την τοποθέτησή τους σε μία από τις τρεις κατηγορίες του Williamson καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες από αυτές έχουν τοποθετηθεί στην κατηγορία (α), δηλαδή στην παγκόσμια συνθήκη σύγκλισης.

Γ) Ο ρόλος του ΔΝΤ στη δεκαετία του 1990

Με το τέλος του ψυχρού πολέμου, φαινόταν ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα ήταν αυτές που θα ωφελούνταν περισσότερο από μία δυναμική παγκόσμια οικονομία. Η επέκταση του ελεύθερου εμπορίου σε όλο τον κόσμο και η απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών δημιουργούσαν την αίσθηση μιας πραγματικά παγκόσμιας οικονομίας όπου οι φτωχές χώρες με καλές οικονομικές πολιτικές θα μπορούσαν να ελπίζουν ταχύτατη αύξηση των εξαγωγών τους και μαζική εισροή ξένων επενδύσεων. Εντούτοις, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 αυτή η αισιοδοξία δεν μπορούσε πλέον να υπάρχει αφού η χρόνια αστάθεια στις παγκόσμιες χρηματαγορές αποκάλυψαν τους περιορισμούς των διεθνών ρυθμιστικών οργανισμών και το ρίσκο των αναπτυσσόμενων χωρών από μια ταχύτατη ενσωμάτωση στις παγκόσμιες αγορές. Ο Devesh Karur (2000) αναφέρεται αναλυτικά στα προβλήματα που αντιμετώπισαν το Μεξικό και η Ανατολική Ασία κατά την δεκαετία του 1990.

Ο ρόλος του ΔΝΤ κάτω από αυτές τις συνθήκες ήταν να παρέχει, μαζί με τους άλλους διεθνείς οργανισμούς, την κατάλληλη θεσμική υποστήριξη για να μπορέσει να υπάρξει μία σωστή παγκόσμια κεφαλαιαγορά που θα μπορεί να προωθήσει το εμπόριο και τις επενδύσεις. Είναι, θεωρώ, σημαντικό να αναφέρουμε ότι την περίοδο 1992-1998, το 44% των προγραμμάτων του ΔΝΤ διακόπηκαν χωρίς να μπορέσουν να συνεχιστούν αργότερα και το 76% χρειάστηκαν να διακοπούν και να συνεχιστούν μετά από κάποιο διάστημα σύμφωνα με τους Graham Bird & Thomas D. Willet.

Η συνεχόμενη αστάθεια της αγοράς ξένου συναλλάγματος έχει οδηγήσει στην ανανέωση του ενδιαφέροντος για τον ρόλο του ΔΝΤ όσο αφορά την παρεμπόδιση και την διαχείριση των κρίσεων στις διεθνείς χρηματαγορές. Το παραπάνω ήταν αναμενόμενο να συμβεί κατά τους Frances Stewart & Vaply FitzGerald, αφού η ικανότητα και η θέληση των αρχών των Η.Π.Α να συνεχίσουν να

αποτελούν την παγκόσμια τράπεζα όλων των χωρών έχει παρακμάσει (εξαιτίας της υποτίμησης του δολαρίου κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990), και οι Γερμανικές και Ιαπωνικές αρχές ήταν προφανώς ανίκανες να μοιραστούν το φορτίο αποτελεσματικά. Πράγματι, η επιτροπή του Bretton Woods ήταν σαφείς στο ότι το μέγεθος της μεταβλητότητας υπό μεταβαλλόμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες μέχρι το 1971 είχε συνδεθεί με χαμηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης και για αυτό το λόγο έπρεπε να επιστρέψουν μέχρι ενός βαθμού σε ένα σταθερό σύστημα συναλλαγματικών ισοτιμιών.

Παρόλα αυτά, ακόμα θεωρείται ότι η παγκόσμια αγορά αποτελεί ένα αποτελεσματικό παράγοντα για παγκόσμια πηγή πληροφοριών. Το άνοιγμα των αγορών σαν στρατηγική ανάπτυξης *«περιλαμβάνει ίσως την πιο σημαντική ευκαιρία για την αύξηση της ευημερίας και για τις αναπτυσσόμενες και τις βιομηχανικές χώρες στην μακροχρόνια περίοδο»*⁹. Εντούτοις, παρά την αισιοδοξία που υπάρχει όσο αφορά την παγκοσμιοποίηση, είναι ευρέως αποδεκτό ότι στην πράξη η διεθνείς αστάθεια έχει μειώσει τους ρυθμούς μεγέθυνσης στις βιομηχανοποιημένες οικονομίες, εξαιρώντας τις αναπτυσσόμενες χώρες από τις παγκόσμιες αγορές κεφαλαίου.

7) Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΣΙΑΣ.

Η κρίση που ξέσπασε στις 2 Ιουλίου του 1997 μετά από μία δραματική υποτίμηση του ταϊλανδικού μπατ έμελλε να αποτελέσει την αρχή μιας σειράς κρίσεων σε μορφή ντόμινο, οι οποίες εξαπλώθηκαν από την Ασία, στη Ρωσία, στη Λατινική Αμερική και απείλησε όλο τον κόσμο. Η νομισματική κερδοσκοπία έπληξε πολλές χώρες και οι συνέπειές της είναι ακόμα αισθητές σε κάποιες από αυτές παρόλο που η κρίση, σήμερα, έχει τελειώσει. Δυστυχώς οι πολιτικές που επέβαλε το ΔΝΤ εκείνη

την περίοδο, αντί να βελτιώσουν την κατάσταση την επιδείνωσαν. Αυτή η ανικανότητα του Ταμείου σε μία τόσο δύσκολη κατάσταση, οδήγησε πολλούς ανθρώπους στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε άλλες χώρες να θεωρούν επιτακτική ανάγκη την επανεξέταση πολλών από τις πολιτικές του Ταμείου και του ίδιου του θεσμού και αναθεώρηση του ρόλου του.

Η κρίση της Ανατολικής Ασίας ήταν κάθε άλλο από αναμενόμενη. Μάλιστα εκείνη την περίοδο το ΔΝΤ προέβλεπε οικονομική μεγέθυνση. Κατά τις τρεις προηγούμενες δεκαετίες πολλές από τις Ανατολικές χώρες τις Ασίας βρίσκονταν σε πολύ καλή οικονομική κατάσταση: ταχύτερους ρυθμούς ανάπτυξης, μείωση της φτώχειας σε πολύ χαμηλά επίπεδα από οποιαδήποτε άλλη περιοχή του πλανήτη, μεγάλη σταθερότητα. Αυτή η άριστη σχεδόν επίδοση αυτών των χωρών είχε χαρακτηριστεί ως «το ανατολικό-ασιατικό θαύμα».

Η πρώτη αντίδραση του ΔΝΤ και του υπουργείου Οικονομικών των Η.Π.Α όταν ξέσπασε η κρίση ήταν να μεταβιβάσουν την ευθύνη της κρίσης στις χώρες. Υποστήριζαν ότι αιτία για αυτή την καταστροφή ήταν οι σάπιοι θεσμοί των ασιατικών θεσμών και η διαφθορά των κυβερνήσεων. Θεωρούσαν ότι υπήρχε επιτακτική ανάγκη ριζική μεταρρύθμιση. Όμως, μια μελέτη της Παγκόσμιας Τράπεζας έδειξε ότι το ασιατικό θαύμα πραγματοποιήθηκε εξαιτίας του σημαντικού ρόλου που είχαν διαδραματίσει οι κυβερνήσεις, πράγμα που απείχε πολύ από τον μινιμαλιστικό ρόλο που πρόσβευε η «συναίνεση της Ουάσιγκτον». Δεν παρέλειψε να σημειώσει ότι η επιτυχία των χωρών της Ανατολικής Ασίας οφειλόταν σε μεγάλο ποσοστό και στην άρνηση των χωρών αυτών να ακολουθήσουν τις πολιτικές της «συναίνεσης».

⁹ World Bank, 1995, *Global Economic Prospects and the Developing Countries* (Washington DC: World Bank), όπως αναφέρεται στο working paper των: Frances Stewart and Vaply FitzGerald., “The IMF and the global economy: implications for developing countries”

Εξαιτίας λοιπόν όλης αυτής της καλή οικονομικής κατάστασης στην περιοχή, όταν έκανε την εμφάνισή της η κρίση αρχικά δεν δόθηκε και πολύ σημασία αφού θεωρήθηκε «μια μικρή ανωμαλία στο δρόμο» προς την οικονομική ευημερία. Όμως οι ασιάτες ηγέτες και οι οικονομολόγοι αντιλαμβάνοντουσαν ότι αυτή η κατάρρευση του ταϊλανδέζικου νομίσματος αποτελεί κίνδυνο για όλες τις ασιατικές χώρες. Έβλεπαν τα χρήματα που δημιουργούσαν οι απελευθερωμένες κεφαλαιαγορές ως τη ρίζα του προβλήματος. Ήταν σε θέση να αντιληφθούν ότι αυτή η κρίση πού τώρα ξεκινούσε θα μπορούσε να καταστρέψει όλες τις οικονομίες και τις κοινωνίες τους, και ένιωθαν ανίσχυροι αφού γνώριζαν ότι οι πολιτικές του ΔΝΤ θα τους εμπόδιζαν να κάνουν τις ενέργειες που αυτοί θεωρούσαν ότι θα απέτρεπαν την κρίση και παράλληλα φοβόντουσαν ότι οι πολιτικές που θα επέβαλε το Ταμείο θα επιδείνωναν την κατάσταση. Η μόνη χώρα που θέλησε να αντισταθεί ήταν η Μαλαισία, ευτυχώς για αυτήν, όπου σημειώθηκε η βραχύτερη και λιγότερο βαθιά ύφεση σε σύγκριση με οποιαδήποτε άλλη χώρα της περιοχής. Εμπειρικές έρευνες, όπως αυτή του Michael M. Hutchison (2001), έδειξαν ότι οι χώρες που ακολούθησαν λιγότερο πιστά τις συμβουλές του ΔΝΤ είχαν λιγότερο δραματικά αποτελέσματα στα οικονομικά μεγέθη τους. Τέτοιες χώρες ήταν εκτός από τη Μαλαισία, η Κίνα, οι Φιλιππίνες και η Ταϊλάνδη.

Συνεπώς, λόγω της απραγίας, άρχισε η κρίση να εξαπλώνεται, πρώτα στην Ινδονησία και έπειτα στην Νότια Κορέα. Η κρίση στην Κορέα δημιουργήθηκε εξαιτίας μίας ανυπόστατης φήμης στη Γουόλ Στριτ ότι η Κορέα είχε πρόβλημα. Αξίζει, εδώ, να σημειώσουμε ότι η Νότια Κορέα σημείωσε τρομερή ανάπτυξη. Αυτή η φήμη είχε σαν αποτέλεσμα να μην είναι σε θέση να ανανεώσει τα δάνειά της από τις δυτικές τράπεζες που έληγαν και δεν είχε αποθεματικά για να τα εξοφλήσει. Έτσι, η φήμη έγινε πραγματικότητα. Η δεύτερη μορφή της κρίσης παρουσιάστηκε στην

Ταϊλάνδη όπου εκεί κατά κύριο λόγο ευθύνονταν οι κερδοσκόποι. Οι κερδοσκόποι, στην προσπάθεια τους να μην επηρεαστούν από την υποτίμηση του νομίσματος που πίστευαν ότι θα γινόταν, άρχισαν να επενδύουν σε δολάρια. Εξαιτίας της ελεύθερης μετατρεψιμότητας και την ευκολία με την οποία γινόταν, τελικά η υποτίμηση δεν άργησε να φανεί. Η κυβέρνηση προσπαθεί να σώσει την κατάσταση πουλώντας δολάρια που είχε στα αποθέματά της και αγοράζει μπατ για να περιορίσει την πτώση. Όμως, τα αποθέματα κάποια στιγμή εξαντλούνται και έτσι συνεχίζεται η πτώση του εγχώριου νομίσματος. Όλη αυτή η διαδικασία επωφελή φυσικά τους κερδοσκόπους οι οποίοι καταφέρουν να βγάλουν υπέρογκα ποσά.

Το ΔΝΤ κρίνει ότι πρέπει να αντιδράσει αλλά δυστυχώς με πολιτικές που ήταν αναμενόμενες (με τεράστια χρηματικά ποσά για να διατηρήσουν τη συναλλαγματική ισοτιμία) και μη αποτελεσματικές. Τα προγράμματά του απέτυχαν παρά τους όρους και τα χρήματα που διατέθηκαν. Η αξία του νομίσματος συνέχισε να πέφτει. Το ΔΝΤ συνέχισε να κατηγορεί την κυβέρνηση ότι δεν κατάφερε να αντιμετωπίσει σοβαρά τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις. Όμως δεν αντιλήφθηκε το Ταμείο πως με αυτή την κριτική του, όχι μόνο δεν κατάφερε να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη, γεγονός που αν το έκανε θα οδηγούσε σε εισροές κεφαλαίων προς τη χώρα, αλλά επέτεινε την εσπευσμένη εκροή κεφαλαίων από τη χώρα. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες επικρατεί η άποψη ότι το ΔΝΤ έχει γίνει περισσότερο μέρος του προβλήματος παρά της λύσης του.

Καθώς η κρίση εξαπλωνόταν όλο και περισσότερο στις χώρες της Ανατολικής Ασίας, τα αρνητικά φαινόμενα έπαιρναν δραματικές διαστάσεις. Η ανεργία είχε εκτοξευτεί στα ύψη, οι τράπεζες έκλειναν και το ΑΕΠ είχε μεγάλες πτώσεις. Η φτώχεια στα αστικά κέντρα σχεδόν διπλασιάστηκε και τριπλασιάστηκε σε κάποιες χώρες. Υπήρχαν βέβαια και χώρες που ο αντίκτυπος ήταν μικρότερος από ότι

αναμενόταν. Τέτοιες, ήταν η Ταϊλάνδη όπου έγιναν συντονισμένες προσπάθειες για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης των παιδιών τους, και η Ινδονησία όπου ένα πρόγραμμα της Παγκόσμιας Τράπεζας κατάφερε να αναστείλει τις αναμενόμενες δυσμενείς συνέπειες στην παιδεία.

Χαρακτηριστικό φαινόμενο της εποχής ήταν ότι η επιδείνωση των συνθηκών σε μία χώρα κατάφερε να παρασύρει και τις γειτονικές χώρες στην καθοδική πορεία. Όπως αναφέραμε και παραπάνω ο αντίκτυπος αυτής της κρίσης εξαπλώθηκε σε όλον τον κόσμο. Η παγκόσμια οικονομική μεγέθυνση επιβραδύνθηκε και οι τιμές των αγαθών μειώθηκαν αισθητά και έτσι οι χώρες που οι οικονομίες τους στηρίζονταν σε φυσικούς πόρους αντιμετώπιζαν εξαιρετικά σοβαρό πρόβλημα. Αυτό με τη σειρά του οδήγησε στην δραματική μείωση των επενδύσεων στις χώρες αυτές αφού οι επενδυτές έβλεπαν να χάνονται οι περιουσίες τους. Πλέον το κακό κλίμα είχε δημιουργηθεί και ήταν πολύ δύσκολο να αντιστραφεί.

8) ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΔΝΤ ΠΟΥ ΣΥΝΤΕΛΕΣΑΝ ΣΤΗΝ ΚΡΙΣΗ.

Παρατηρώντας την εξέλιξη των χωρών της Ανατολικής Ασίας, το ΔΝΤ και το υπουργείο Οικονομικών των Η.Π.Α, θεώρησε σωστό να προωθήσει την πλήρη απελευθέρωση των λογαριασμών κεφαλαίου διότι πίστευε ότι μέσω αυτής θα υπάρξει ταχύτερη ανάπτυξη της περιοχής. Παρά το γεγονός ότι οι χώρες αυτές δεν είχαν ανάγκη από πρόσθετα κεφάλαια, δεδομένων των υψηλών ποσοστών αποταμίευσης που διατηρούσαν, τους επιβλήθηκε από το Ταμείο η πλήρης απελευθέρωση των λογαριασμών κεφαλαίου στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Στον Stiglitz ανήκει η έκφραση: *«Πιστεύω πως η απελευθέρωση των λογαριασμών κεφαλαίου ήταν ο πλέον σημαντικός παράγοντας που οδήγησε στην κρίση.»*

Η αρνητική αίσθηση που δημιουργήθηκε απέναντι στο ΔΝΤ είχε και άλλους λόγους. Δεν ήταν μόνο ότι το Ταμείο επέβαλε πολιτικές απελευθέρωσης που οδήγησαν στην κρίση αλλά και ότι τις επέβαλε παρά το γεγονός ότι υπήρχαν ελάχιστα στοιχεία που να δείχνουν ότι αυτές οι πολιτικές θα συνέβαλλαν στην οικονομική μεγέθυνση. Αντίθετα υπήρχαν πολλά στοιχεία που προέβλεπαν το αντίθετο.

Πέρα από το αρνητικό κλίμα που είχε δημιουργηθεί, υπήρχαν και οι άνθρωποι που υποστήριζαν ότι η θέση του Ταμείου είχε κάποια βάση. Οι υπέρμαχοι της απελευθέρωσης των χρηματαγορών χρησιμοποίησαν κάποια επιχειρήματα για να πείσουν για αυτό. Ένα από αυτά ήταν ότι η απελευθέρωση θα ενίσχυε την οικονομική σταθερότητα των χωρών της Ανατολικής Ασίας. Πίστευαν ότι αυτό θα πετύχαιναν επιτρέποντας μεγαλύτερη διαφοροποίηση των πηγών χρηματοδότησης. Οι επικριτές από την άλλη πλευρά δεν μπορούσαν να δεχτούν ότι δεν γνώριζαν ότι η ροή του κεφαλαίου τείνει να είναι κυκλική. Και αυτό αποδείχτηκε όταν τη στιγμή που οι χώρες χρειαζόντουσαν κεφάλαια από το εξωτερικό, οι τραπεζίτες ζήτησαν τα χρήματά τους πίσω. Ένα δεύτερο επιχείρημα των θιασωτών του ΔΝΤ ήταν ότι οι έλεγχοι στις κεφαλαιαγορές παρεμπόδιζαν την οικονομική αποτελεσματικότητα και ότι ως εκ τούτου, οι χώρες θα αναπτύσσονταν καλύτερα χωρίς τους ελέγχους αυτούς.

Στην περίπτωση της Ανατολικής Ασίας, το πρόβλημα δεν ήταν η υπερβολική ζήτηση που υπήρχε στην Λατινική Αμερική αλλά η ανεπαρκής ζήτηση οπότε ο περιορισμός της όξυνε το πρόβλημα. Μία δεύτερη λάθος εκτίμηση ήταν τα υψηλά επιτόκια που θέλησε να επιβάλλει το Ταμείο, που σε περιπτώσεις που οι εταιρίες είναι καταχρεωμένες δεν μπορούν να απορροφηθούν, και σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα δανεισμού, οδήγησαν πολλές εταιρίες σε χρεοκοπία.

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι πολιτικές του ΔΝΤ και του υπουργείου Οικονομικών των Η.Π.Α, το οποίο είναι ο μεγαλύτερος μέτοχος του Ταμείου και ο μόνος με δικαίωμα άσκησης βέτο, συνέβαλαν στη δημιουργία ενός κλίματος που ενίσχυε τις πιθανότητες για μια κρίση, ενθαρρύνοντας, και μερικές φορές απαιτώντας, ένα αδικαιολόγητα γρήγορο ρυθμό απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών και κεφαλαιαγορών. Ουσιαστικά θεωρείται ότι εξ αρχής δεν κατάφερε το Ταμείο να αξιολογήσει σωστά το πρόβλημα. Έπρεπε να διακρίνει τις διαφορές αυτής της κρίσης με αυτής που είχε πραγματοποιηθεί στην Λατινική Αμερική. Στη δεδομένη κρίση οι κυβερνήσεις είχαν πλεόνασμα και ο πληθωρισμός ήταν αρκετά χαμηλός, αλλά οι εταιρίες ήταν καταχρεωμένες. Οι χώρες της Ανατολικής Ασίας ήταν αρκετά ευάλωτες στην καινούρια κατάσταση που επέβαλλε το Ταμείο και ήταν αδύναμες, οι περισσότερες από αυτές, να αντιδράσουν. Είναι επίσης χρήσιμο να σημειώσουμε ότι η κατάσταση στην οποία είχαν επέλθει αρχικά αυτές οι χώρες δεν ήταν πολύ χειρότερη από αυτή στην οποία βρίσκονταν και πολλές άλλες χώρες την ίδια περίοδο. Όμως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο δεν αντέδρασε το ίδιο.

Για να γίνουμε περισσότερο σαφείς, είναι καλό να αναφερθούμε με λίγο μεγαλύτερη λεπτομέρεια στις πολιτικές που πρότεινε το ΔΝΤ και τις επιπτώσεις που είχαν στην κρίση και κατά συνέπεια στις χώρες. Την περίοδο που ξεκίνησε η κρίση όπως αναφέραμε και παραπάνω οι χώρες της Ανατολικής Ασίας βρίσκονταν σε μακροοικονομική ισορροπία, με χαμηλές πληθωριστικές πιέσεις και εξισορροπημένους ή ακόμα και πλεονασματικούς προϋπολογισμούς. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα κάποια στιγμή να καταρρεύσει η συναλλαγματική ισοτιμία και οι χρηματιστηριακές αγορές, με επακόλουθη συνέπεια την μείωση των επενδύσεων και της κατανάλωσης ώσπου επήλθε ύφεση. Επιπρόσθετα, η οικονομική κατάρρευση

οδήγησε σε πτώση των εισοδημάτων από τους φόρους και άφηνε ένα κενό στον κρατικό προϋπολογισμό. Η αντίδραση του ΔΝΤ ήταν ακριβώς αυτή που έπρεπε να αποφευχθεί. Έδωσε βάση στο διαρθρωτικό έλλειμμα και όχι στο πραγματικό. Η δημοσιονομική πολιτική που πρότεινε ήταν πολύ αυστηρή και η επιβολή του εξισορροπημένου προϋπολογισμού ήταν λάθος σε αυτή τη φάση. Όμως το Ταμείο επέμενε στις απόψεις του παρά τις φωνές διαμαρτυρίας.

Μία επιπλέον αποτυχία του Ταμείου ήταν η ανικανότητά του να αντιληφθεί τις σημαντικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των πολιτικών που ακολουθούταν στις διάφορες χώρες. Οι συσταλτικές πολιτικές σε μία χώρα δεν πίεζαν μόνο την οικονομία της συγκεκριμένης χώρας αλλά και είχαν ανάλογες επιπτώσεις και στις γειτονικές σε αυτή χώρες. Με την συνεχόμενη υποστήριξη σε αυτές τις πολιτικές, το ΔΝΤ επέσπευσε τη μετάδοση της ύφεσης από την μια χώρα στη άλλη. Αυτό είναι λογικό αφού καθώς η κάθε χώρα αποδυναμωνόταν, μείωνε τις εισαγωγές από τις γειτονικές χώρες παρασύροντάς και αυτές στην καθολική πορεία.

Το ΔΝΤ συνέχισε τις μη αποτελεσματικές πολιτικές του με την μεγάλη αύξηση των επιτοκίων της τάξης του 25%. Η λογική του ήταν απλή: Αν μία χώρα αύξανε τα επιτόκια, θα προσέλκυε περισσότερα κεφάλαια στη χώρα. Αυτό με τη σειρά του θα βοηθούσε στη στήριξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας και έτσι θα είχαμε σταθεροποίηση του νομίσματος. Όμως δεν έλαβαν υπόψη τους ότι υπήρχαν πιθανότητες αθέτησης και τις συνέπειές της. Πράγματι, όταν μία επιχείρηση δανείζεται μεγάλο αριθμό κεφαλαίων είναι πολύ ευαίσθητη στην υπερβολική αύξηση των επιτοκίων από φόβο μην χρεοκοπήσει, αφού τα ίδια κεφάλαιά της μειώνονται δραματικά. Παρόλο που γνώριζε καλά το Ταμείο ότι οι χώρες της Ανατολικής Ασίας είχαν αδύναμους χρηματοπιστωτικούς θεσμούς και οι εταιρίες τους στηρίζονταν σε δανειακά κεφάλαια, προώθησε πολιτικές υψηλών επιτοκίων οι οποίες όξυναν το

πρόβλημα. Οι εταιρίες έμεναν σε δυσπραγία και οι τράπεζες αντιμέτωπες με μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Έτσι, το ΔΝΤ μέσω των πολιτικών του κατάφερε να περιορίσει και την συνολική ζήτηση αλλά και τη συνολική προσφορά.

Έτσι, ο απολογισμός των χωρών της Ανατολικής Ασίας για της πολιτικές που του επέβαλε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ήταν μάλλον αρνητικός. Οι χώρες που δεν ακολούθησαν πιστά τις πολιτικές που τους διέταξε το Ταμείο «βγήκαν» αρκετά νωρίτερα από την ύφεση και με πολύ λιγότερες πληγές. Αυτό τις βοήθησε να ανακάμψουν και σχετικά γρηγορότερα από τις υπόλοιπες. Μερικές από αυτές που είχαν ακολουθήσει περισσότερο πιστά τις συμβουλές του, προσπαθούν ακόμα και σήμερα να επουλώσουν τις πληγές τους αφού οι απώλειές τους ήταν πολύ μεγάλες.

9) Η ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ & Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΝΤ.

Στα τέλη του 20^{ου} και στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η παγκόσμια οικονομία φαίνεται να είναι αβέβαιη. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η Αμερικάνικη οικονομία είχε μια μακρά περίοδο επιτυχημένης και σταθερής οικονομικής μεγέθυνσης, με αυξημένο εισόδημα, χαμηλό πληθωρισμό και χαμηλά επίπεδα ανεργίας. Από την άλλη, η Δυτική Ευρώπη αντιμετώπισε προβλήματα με τη μεγέθυνση και η ανεργία βρίσκονταν σε υψηλά επίπεδα σε όλη την ήπειρο. Στην Ασία, η Ιαπωνία μετά από μία αξιοσημείωτη άνθιση αντιμετώπισε μία τρομερή ύφεση στα τέλη της δεκαετίας του 1990. Η Ρωσία στην προσπάθειά της για την μετάβαση από την κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία στην οικονομία της αγοράς αντιμετώπισε μία τρομερή οικονομική ύφεση για πάνω από μια δεκαετία. Οι κάποτε αναδυόμενες οικονομίες της Ανατολικής Ασίας ήρθαν αντιμέτωπες με μία

καταστροφική κρίση, που λίγο έλειψε από πολλούς να αμφισβητηθεί το «θαύμα» που είχαν επιτύχει. Η Λατινική Αμερική είχε και αυτή σοβαρά προβλήματα στις οικονομίες της. Πολλοί από τους επικριτές της παγκοσμιοποίησης, την θεώρησαν τον κύριο ένοχο για τα παραπάνω φαινόμενα που έπληξαν σχεδόν το σύνολο των χωρών του κόσμου.

Οι περισσότεροι Αμερικάνοι οικονομολόγοι υποστήριζαν ότι για να έχουν και οι άλλες χώρες του κόσμού την ίδια οικονομική μεγέθυνση με την Αμερική θα έπρεπε να ακολουθήσουν την οικονομική πολιτική της. Αυτή η πολιτική είχε σαν πυρήνα τις ανοικτές, ελεύθερες αγορές και την όσο δυνατό μικρότερη παρέμβαση της κυβέρνησης. Απαραίτητο, σύμφωνα με αυτούς, ήταν να απελευθερώσουν το εμπόριο και τις αγορές κεφαλαίου, και να προβούν σε ιδιωτικοποιήσεις. Όμως αρκετοί οικονομολόγοι δεν ήταν τόσο αισιόδοξοι για τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών.

Μετά από όλες αυτές τις κρίσεις που παρατηρήθηκαν στη δεκαετία του 1990 καθώς και ο φόβος για επικείμενες κρίσεις, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Παγκόσμιας Τράπεζας και του τότε Προέδρου της Αμερικής, Bill Clinton. Εκεί προτάθηκε από τον πρόεδρο της Αμερικής η δημιουργία μιας «νέας διεθνούς οικονομικής αρχιτεκτονικής» με σκοπό την αντιμετώπιση των κρίσεων και την παρεμπόδιση της δημιουργίας νέων οικονομικών κρίσεων. Παράλληλα, ήλπιζαν στην υποστήριξη της προσπάθειά τους και από άλλες κυβερνήσεις (κυρίως της Δυτικής Ευρώπης και της Ιαπωνίας).

Στόχος τους ήταν να τοποθετηθούν καινούριοι περιορισμοί στις διεθνείς ροές κεφαλαίου. Η προτάσεις του Προέδρου συζητήθηκαν στις 30 Οκτωβρίου του 1998 και πολλές αποφάσεις πάρθηκαν τότε. Οι G-7, υποθέτοντας ότι οι επενδυτές θα ήταν πλήρως ενημερωμένοι για τις περιπτώσεις με μεγάλο ρίσκο, δεν θα επαναλάμβαναν τα λάθη του Μεξικού και της Ανατολικής Ασίας, συμφώνησαν ότι αν υπάρχει

μεγαλύτερη διαφάνεια στις οικονομικές συνθήκες σε κάθε χώρα θα μειωνόταν η πιθανότητα εμφάνισης νέας κρίσης. Για να πετύχουν αυτό το στόχο τους οι G-7, απαίτησαν πιο αυστηρά διεθνή στάνταρντς για τους οικονομικούς λογαριασμούς και την ρύθμιση του τραπεζικού συστήματος.

Η πιο σημαντική απόφαση που πήραν οι G-7 ήταν η αποδοχή της πρότασης του Προέδρου ότι το ΔΝΤ θα πρέπει να παράσχει στις χώρες που έχουν μεγάλη ανάγκη για άμεση οικονομική βοήθεια. Τότε αποφασίστηκε να δοθεί το ποσό των 90 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελούσε ότι οι χώρες θα έπρεπε να ακολουθούν συγκεκριμένες οικονομικές αναμορφώσεις. Με αυτό τον τρόπο, το ΔΝΤ, θα μπορούσε να προλάβει μια κρίση με την παροχή ρευστότητας.

Α) Συζητήσεις για την ρύθμιση των διεθνών οικονομικών υποθέσεων

Όσο σημαντικές και αν ήταν οι αποφάσεις που πήραν οι G-7, δεν κατάφεραν να καταλήξουν σε μια απόφαση έτσι ώστε να σταματήσουν οι διαφωνίες όσον αφορά τη ρύθμιση του διεθνούς χρηματοοικονομικού συστήματος. Μερικοί ειδικοί πίστευαν ότι είναι απαραίτητο οι κυβερνήσεις να τοποθετήσουν, οι ίδιες, περιορισμούς στις εκροές και εισροές κεφαλαίου στη χώρα τους. Από την άλλη, ένας αριθμός οικονομολόγων διαφωνούσαν και υποστήριζαν ότι το διεθνές χρηματοοικονομικό σύστημα θα πρέπει να αφηθεί καθ' ολοκληρία στην αγορά. Το συμβούλιο του Clinton και του ΔΝΤ ήταν υπέρ της ελευθερίας στις κινήσεις κεφαλαίου παράλληλα με την μεγαλύτερη επιτήρηση από το ΔΝΤ πάνω σε εγχώρια και διεθνή οικονομικά ζητήματα. Ένας αριθμός χωρών, ανάμεσα τους η Ιαπωνία, η Γερμανία και η Γαλλία, πίστευαν ότι είναι απαραίτητη η επιβολή ελέγχων πάνω σε νομισματικά και χρηματοοικονομικά ζητήματα. Κάποιοι οικονομολόγοι υποστήριζαν ότι μόνο ένας

«πραγματικός δανειστής έσχατης ανάγκης» θα μπορούσε να προστατεύσει την παγκόσμια οικονομία από τις καταστροφικές οικονομικές κρίσεις.

ι) Βάση στην αγορά

Ένας αριθμός οικονομολόγων πιστεύουν ότι ένα πλήρως ανοικτό και μη ρυθμιζόμενο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι η καλύτερη λύση για τα προβλήματα που δημιουργούνται από τις παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές ροές και ότι οποιαδήποτε άλλη λύση μπορεί να δημιουργήσει το πρόβλημα του «ηθικού κινδύνου»¹⁰. Σε μία μη ρυθμιζόμενη χρηματοπιστωτική αγορά, που η αγορά θα «τιμωρεί» αυτούς που δεν ακολουθούν συνετή συμπεριφορά, οι διεθνείς επενδυτές θα είναι πιο προσεκτικοί. Έτσι, υποστηρίζουν ότι οι η κερδοσκοπική συμπεριφορά των επενδυτών θα περιορίζεται αφού δεν θα μπορούν με τη βοήθεια ανεύθυνων κυβερνήσεων να εξυπηρετούν τα ατομικά τους συμφέροντα. Υποστηρικτές της παραπάνω πρότασης είναι ο Milton Friedman, ο Walter Wriston, ο George Schultz και ο William Simon οι οποίοι θεωρούν ότι το ΔΝΤ είναι αναποτελεσματικό και απαρχαιωμένο και για αυτό το λόγο θα πρέπει να καταργηθεί.

Ειδικά ο Milton Friedman είναι μεγάλος επικριτής του ΔΝΤ και μάλιστα το έχει χαρακτηρίσει σαν ένα γραφειοκρατικό οργανισμό που το μόνο που έχει σκοπό είναι η αύξηση της ισχύς του. Δίνει έμφαση στο γεγονός ότι το ΔΝΤ είχε ιδρυθεί για να εποπτεύει το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών, το οποίο κατέρρευσε τον Αύγουστο του 1971. Τότε, σύμφωνα πάντα με τον Milton Friedman βρήκε μια νέα λειτουργία σαν οικονομικός σύμβουλος των χωρών που αντιμετώπιζαν προβλήματα, όπως η Ρωσία. Αλλά ακόμα και σε αυτή του την προσπάθεια δεν τα κατάφερε και τόσο καλά. Δεν ξεχνά να αναφέρει το παράδειγμα του Μεξικού που

¹⁰ Αυτός ο κίνδυνος αφορά το γεγονός ότι αν οι δανειστές και οι δανειζόμενοι πιστεύουν ότι το ΔΝΤ ή κάποιος άλλος οργανισμός θα τους «σώσει» από τα λάθη τους, θα ενθαρρυνθεί η απρόσεκτη συμπεριφορά τους.

ήταν μία πολύ σημαντική αποτυχία του ΔΝΤ και της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών.

Έτσι, οι υποστηρικτές της αγοράς θεωρούν ότι οι επενδυτές είναι ορθολογικοί και συνεπώς δεν πρόκειται να επενδύσουν με μεγάλο ρίσκο αν δεν είναι σίγουροι ότι το ΔΝΤ και η Αμερικάνικη κυβέρνηση θα βοηθήσουν σε περίπτωση ανάγκης. Με αυτό τον τρόπο μειώνεται το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου και σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της πρότασης μειώνεται και η πιθανότητα διεθνών χρηματοπιστωτικών κρίσεων. Δεν μπορούμε όμως να είμαστε σίγουροι ότι αυτή η πρόταση είναι σωστή αφού δεν υπάρχουν εμπειρικές αποδείξεις, γιατί απλά κανείς δεν προσπάθησε να πραγματοποιήσει την παραπάνω προσέγγιση. Πράγματι, τα στοιχεία έχουν δείξει ότι οι επενδυτές δεν είναι διαρκώς ορθολογικοί και ότι όταν μια κερδοσκοπική φούσκα σκάσει, πολλοί αθώοι άνθρωποι θα «τραυματιστούν». Για αυτό το λόγο λίγες κυβερνήσεις παίρνουν το ρίσκο να αφήσουν τα διεθνή χρηματοπιστωτικά τους ζητήματα εξ ολοκλήρου στις δυνάμεις της αγοράς, ενώ αντίθετα, πολλές κυβερνήσεις προτιμούν να επιβάλλουν κάποιους μηχανισμούς για να προστατεύσουν τους πολίτες τους από πιθανές κρίσεις.

ii) Ενίσχυση του ρόλου του ΔΝΤ

Πέρα από την άποψη των υποστηρικτών της αγοράς, υπάρχει και η άποψη ότι η λύση στο πρόβλημα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής ανισορροπίας βρίσκεται στην ενίσχυση του ρυθμιστικού ρόλου του ΔΝΤ. Οι Η.Π.Α και το ΔΝΤ πιστεύουν στην ελευθερία των αγορών κεφαλαίου αλλά ταυτόχρονα και στη επιτήρηση των χρηματοοικονομικών ζητημάτων από το ίδιο το ΔΝΤ. Ένα από τα σημαντικότερα βήματα που έχει κάνει είναι να δώσει στον εαυτό του τη δικαιοδοσία να προωθεί την απελευθέρωση των κεφαλαιαγορών. Επίσης επισήμανε ότι για να επιτύχει το στόχο του απαιτείται αξιόπιστη και συνεχής πληροφόρηση για τις χρηματοοικονομικές

συνθήκες, ανάπτυξη ενός καλού συστήματος εποπτείας των επίφοβων οικονομιών, και να αναπτυχθεί ο ρόλος του ΔΝΤ σαν «δανειστής έσχατης ανάγκης».

Η ενίσχυση του ΔΝΤ σαν μέσο για την επίτευξη της απελευθέρωσης των κεφαλαιαγορών και για την παρεμπόδιση κρίσεων ήταν ένας από τους κύριους στόχους της κυβέρνησης Clinton. Αυτός όμως ο στόχος είχε πολλούς αντιπάλους και η διαμάχη δημιούργησε μια σειρά από ερωτήματα για την ικανότητα των Η.Π.Α να οδηγήσουν σε μία νέα διεθνή χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική. Για να επιτύχουν την συγκλητική αποδοχή όσον αφορά το ΔΝΤ, η κυβέρνηση υποχρεώθηκε να δεχτεί κάποιες εντολές για αλλαγές στο Ταμείο παρόλο που το κοινοβούλιο απέσυρε την απαίτησή της για μεγάλη αναδιαμόρφωση του οργανισμού. Κάποιες από αυτές τις αλλαγές χαρακτηρίστηκαν χρήσιμες και κάποιες άλλες θεωρήθηκαν ότι εμπόδιζαν τη λειτουργία του Ταμείου. Είναι σημαντικό να σημειώσουμε εδώ, ότι αυτή η μεταμόρφωση δεν βρήκε σύμφωνες τις άλλες κυβερνήσεις.

Οι αλλαγές που πρότεινε το Κοινοβούλιο είναι οι παρακάτω:

- i. Οι συμφωνίες του ΔΝΤ με τις χώρες-μέλη καθώς και άλλες λειτουργίες του, όπως οι αναφορές των διαφόρων εθνών πρέπει να πραγματοποιούνται υπό τους όρους της διαφάνειας και της αποκάλυψης.
- ii. Το ΔΝΤ θα πρέπει να επιβάλλει υψηλότερα επιτόκια που βασίζονται στην αγορά τα οποία θα ενθαρρύνουν την γρηγορότερη αποπληρωμή και την εξάρτηση τους από την ιδιωτική αγορά.
- iii. Η Αμερικάνικη κυβέρνηση πρέπει να διασφαλίζει ότι τα δάνεια που παρέχει το ΔΝΤ δεν δυσχεραίνει την θέση των φτωχών ή της εργατικής τάξης και το επίπεδο εργασίας δεν θα προσβάλλεται.

- iv. Το υπουργείο των Η.Π.Α πρέπει να βεβαιώνει ότι τα δάνεια που παρέχει το ΔΝΤ δεν επιχορηγούνται σε βιομηχανίες που ανταγωνίζονται την αμερικάνικη βιομηχανία.
- v. Υπήρχαν και πολλές άλλες αλληλοσχετιζόμενες προτάσεις, συμπεριλαμβανομένης της απαίτησης ότι το υπουργείο θα κάνει μία λεπτομερέστατη αποτίμηση του ΔΝΤ ή το κοινοβούλιο θα αυξήσει σημαντικά την εποπτεία του πάνω στις λειτουργίες του ΔΝΤ και γενικά πάνω σε χρηματοοικονομικά ζητήματα.

Στο βιβλίο του ο Gilpin υποστηρίζει ότι δεν θεωρεί πως ο ρόλος του ΔΝΤ μπορεί να ενισχυθεί σημαντικά έτσι ώστε να είναι σε θέση να προλαμβάνει μελλοντικές χρηματοπιστωτικές κρίσεις. Συνεχίζει, λέγοντας ότι πολλές χώρες θα αντιστέκονταν σθεναρά στην ενίσχυση του Ταμείου. Οι τραπεζίτες και οι κυβερνήσεις των βιομηχανοποιημένων και των αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου θα ήταν απρόθυμοι να δεχτούν την εποπτεία του Ταμείου. Επιπροσθέτως, θα πρέπει η κοινοβουλευτική αντίσταση και η αδύναμη αμερικάνικη ηγεμονία να υπερνικηθεί. Όλα αυτά τα μέσα που υπάρχουν για την προσδοκία μιας διακυβέρνησης των διεθνών χρηματοοικονομικών υποθέσεων, βασισμένης στο ΔΝΤ, είναι τρομερά «σκοτεινή».

B) Έλεγχος των Διεθνών Νομισματικών και Χρηματοπιστωτικών υποθέσεων.

Διαφωνώντας με την κυβέρνηση Clinton, ένας αριθμός οικονομολόγων και κυβερνήσεων ήταν υπέρ κάποιων ελέγχων πάνω σε διεθνείς κινήσεις κεφαλαίου. Πολλοί από αυτούς υποστήριζαν ότι οι βραχυχρόνιες ροές πρέπει να ελέγχονται ίσως με την επιβολή κάποιου φόρου και ειδικά σε χώρες με χρηματοοικονομικές δυσκολίες. Ο Charles Kindleberger πρότεινε την δημιουργία ενός πραγματικού

«δανειστή έσχατης ανάγκης» που να μπορεί να προλαμβάνει πιθανές χρηματοοικονομικές κρίσεις. Η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιαπωνία πρότειναν άλλα μέσα για να μετριαστούν μεγάλες μεταβολές στις χρηματαγορές και στις νομισματικές αξίες. Αυτές οι χώρες πίστευαν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιαπωνία και οι Η.Π.Α θα έπρεπε να καθορίσουν τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, να τις κρατήσουν κάτω από συγκεκριμένους δεσμούς ή σε συγκεκριμένα όρια έτσι ώστε να προωθήσουν την παγκόσμια σταθερότητα της οικονομίας. Όμως οι Η.Π.Α και οι κεντρικοί τραπεζίτες διαφωνούν κάθετα με αυτή την άποψη γιατί θεωρούν ότι τα επιτόκια και η μακροοικονομική πολιτική πρέπει να καθοριστούν από τις δυνάμεις της αγοράς.

Οι διαφορές των Η.Π.Α με τις άλλες ισχυρές χώρες του κόσμου πάνω σε νομισματικά και χρηματοπιστωτικά θέματα ήταν στο επίκεντρο των συζητήσεων της ετήσιας συνάντησης των υπουργών οικονομικών των G-7 και των κεντρικών του τραπεζιτών το Φεβρουάριο του 1999. το κύριο θέμα που συζητήθηκε ήταν η δημιουργία ενός μηχανισμού που θα ρυθμίζει τα διεθνή χρηματοοικονομικά.

Στη μία πλευρά βρίσκονταν η Γερμανική, η Γαλλική και η Ιαπωνική κυβέρνηση που υπερψήφισαν την επιβολή ελέγχων ειδικά σε δάνεια υψηλού κινδύνου. Από την άλλη πλευρά βρίσκονταν οι Η.Π.Α και οι κεντρικοί τραπεζίτες που αντιτίθονταν σε μια διεθνή αρχή και προτιμούσαν να αφήσουν στους εαυτούς το δικαίωμα της επιλογής. Βάση της διαφωνίας τους αυτής φαίνεται να είναι ιδεολογική τους θέση όσον αφορά την λειτουργία της αγοράς αλλά έχει και άλλη προέκταση που έχει να κάνει με τον ανταγωνισμό των Αμερικάνικων χρηματοοικονομικών οργανισμών και με τη πολιτική τους δύναμη μέσα στις Η.Π.Α. Η συμβιβαστική λύση ήταν η ίδρυση ενός «φόρουμ χρηματοπιστωτικής σταθερότητας» αποτελούμενο από εθνικούς νομισματικούς ρυθμιστές που θα συναντιούνται δύο φορές ετησίως για να

συμβουλεύουν και να συζητούν τρόπους για να βελτιώσουν την ποιότητα των πληροφοριών που αφορούν τα χρηματοοικονομικά. Οι δυσκολίες βέβαια που αντιμετώπιζαν οι G-7 στην προσπάθειά τους να συμφωνήσουν στην αναμόρφωση των χρηματοπιστωτικών υποθέσεων δεν προμηγύει κάτι θετικό για την μελλοντική σταθερότητα της παγκόσμιας οικονομίας.

Γ) Η δημιουργία του «δανειστή της έσχατης ανάγκης»

Εξαιτίας του γεγονότος ότι οι επιχειρήσεις και οι επενδυτές έχουν υποστεί μεγάλες απώλειες στο παρελθόν και λόγω του ότι δεν έχουν πάψει να ανησυχούν ότι ίσως βρεθούν και στο μέλλον σε μια ανάλογη κατάσταση, αποσκοπούν σε μία δραστική λύση. Υποστηρίζουν ότι η μόνος τρόπος να αποφύγουν τις συνέπειες μελλοντικών διεθνών χρηματοπιστωτικών κρίσεων είναι η δημιουργία ενός πραγματικού δανειστή έσχατης ανάγκης που θα είναι σε θέση να δίνει άμεση και σημαντική βοήθεια στις χώρες με σημαντικά προβλήματα. Η Rosa Maria Lastra (2000) απαντά στο άρθρο της για το αν θα πρέπει να το ΔΝΤ να υιοθετήσει το ρόλο του δανειστή έσχατης ανάγκης. Η εκπλήρωση αυτής της ευθύνης θα περιλαμβάνει την ελεύθερη παροχή χρημάτων για την αποκατάσταση των αγορών. Αφού το ΔΝΤ δεν μπορεί να εκδώσει χρήμα θα πρέπει να βρίσκει αυτά τα χρήματα μέσω των εισφορών από τα έθνη για να μπορέσει να εκτελέσει αυτό τον ρόλο. Εντούτοις, τα μέλη δεν είναι και τόσο πρόθυμα να συνεισφέρουν.

Η ανάγκη για ένα τέτοιου είδους δανειστή έχει αυξηθεί σημαντικά εξαιτίας της μεγάλης αύξησης του «ζεστού χρήματος» που μεταφέρεται σε όλο τον κόσμο για κερδοσκοπικές επενδύσεις. Όπως έχει υποστηρίξει ο David Hale, το πρωτοφανές μέγεθος των κερδοσκοπικών δανείων δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία των χρηματοοικονομικών. Έτσι, η ανάγκη των επενδυτών να πωλήσουν γρήγορα όταν οι

τιμές κινούνται εναντίον τους, συμβάλει στην αστάθεια του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Από την άλλη, υπάρχουν και οι επικριτές της ιδέα του δανειστή της έσχατης ανάγκης, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι ένας τέτοιος μηχανισμός θα δημιουργήσει το σοβαρότατο πρόβλημα του «ηθικού κινδύνου». Αυτή η άποψη είναι μία αξιόπιστη ανησυχία αφού η ύπαρξη ενός μηχανισμού που θα «σώζει» τις χώρες από δύσκολες καταστάσεις θα ενθαρρύνει, πιθανώς, την κερδοσκοπία. Εδώ έρχεται να απαντήσει ο Charles Kindleberger λέγοντας ότι οι ζημιές που προκαλούνται από μία διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση είναι πολύ πιο δραματικές από αυτές που μπορεί να προκαλέσει ο ηθικός κίνδυνος. Υποστηρίζει ότι πρέπει κάποιος να επιλέξει ανάμεσα σε αυτά τα δυο δεινά και μερικοί πιστεύουν ότι ο ηθικός κίνδυνος είναι το ει μη χείρον βέλτιστο.

10) ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην εργασία αυτή ασχοληθήκαμε με την το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ως ένα διεθνή οικονομικό οργανισμό. Κάνοντας αναφορά στο ιστορικό πλαίσιο της ίδρυσής του αντιλαμβανόμαστε ότι ο λόγος που σήμερα υφίσταται αυτός θεσμός είναι εξαιτίας της ευκολίας με την οποία αλλάζει τα άρθρα της συμφωνίας της σύστασής του. Σε όλη τη διάρκεια των εξήντα χρόνων που λειτουργεί, προσαρμόζεται ανάλογα με τις καταστάσεις που επικρατούν σε κάθε δεκαετία. Όπως είδαμε, αυτό έχει και τις θετικές αλλά και τις αρνητικές του συνέπειες.

Στη συνέχεια της εργασίας, όπου αναφερθήκαμε στις κύριες λειτουργίες και εργασίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, συναντήσαμε τους τρόπους με τους οποίους προσπαθεί να επιβάλλει τις πολιτικές του και φυσικά τους όρους με τους οποίους πρέπει να συμμορφωθούν οι χώρες-μέλη. Υπήρξαν πέρα από τους θιασώτες

και αρκετοί επικριτές του, όσον αφορά τη δικαιοσύνη, κατ' αρχήν, με την οποία παρέχονταν τα προγράμματα στήριξης και κατά δεύτερον την αποτελεσματικότητά τους σε χώρες με σημαντικά χρηματοπιστωτικά προβλήματα.

Στην επόμενη ενότητα αναφερθήκαμε στις πολιτικές του Washington Consensus και τι αντίκτυπο είχαν στην παγκόσμια κατάσταση της οικονομίας. Από πολλούς οικονομολόγους θεωρείται ότι οι πολιτικές αυτές και ο ρόλος του ΔΝΤ κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 συντέλεσαν στην κρίση της Ανατολικής Ασίας αλλά και στις κρίσεις που ακολούθησαν. Εξαιτίας, λοιπόν, της μεγάλης διαμάχης που υπήρχε για το Ταμείο τέθηκε ζήτημα δημιουργίας μιας νέας αρχιτεκτονικής του. Είχε γίνει αποδεκτό ακόμα και από τους υποστηρικτές του ότι θα έπρεπε να υπάρξει μία αλλαγή στο ρόλο του, στην παγκόσμια οικονομία. Με αυτό τον τρόπο ικανοποίησαν εν μέρει τους επικριτές του, οι οποίοι απαιτούσαν την κατάργησή του.

Όμως δεν έχουν σιωπήσει οι φωνές όπως αυτή των Thomas Oatley & Jason Yackee (2000) και πολλών άλλων, που μιλούν για την απροκάλυπτη επιβολή των όρων του παιχνιδιού σύμφωνα με τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων όπως είναι οι Η.Π.Α. Έχει παρατηρηθεί εμπειρικά ότι οι πολιτικές που τελικά επιβάλλονται είναι προς το συμφέρον της Αμερικής που είναι η μοναδική που έχει το προνόμιο άσκησης βέτο. Για παράδειγμα προωθείται η απελευθέρωση του εμπορίου με αποτέλεσμα να μπορούν οι Αμερικάνικες εταιρίες να εξάγουν τα προϊόντα τους στις αναπτυσσόμενες χώρες αλλά δεν συμβαίνει το ίδιο εάν οι αναπτυσσόμενες χώρες θελήσουν να εξάγουν τα προϊόντα τους στην Αμερική. Και εδώ τίθεται το ερώτημα: πώς είναι δυνατό να αναπτυχθούν περαιτέρω οι αναπτυσσόμενες χώρες και οι χώρες του τρίτου κόσμου αν η Αμερική είναι αυτή που αποφασίζει για τις τύχες τους;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Angel James W., (1961), “The Reorganization of the International Monetary System: An alternative proposal”, *The Economic Journal*, Vol.71, no.284 (Dec. 1961), pp. 691-708.
- Barro Robert. J & Lee Jong- Wha ., (2003), “IMF Programs: Who is Chosen and What are the Effects”, Working Paper.
- Bird Graham., (2001), “IMF Programs: Do They Work? Can They Be Made to Work Better”, *World Development*, Vol.29, No.11, pp.1849-1865.
- Bird Graham & Willett Thomas D., “IMF Conditionality Implementation and The Political Economy of Ownership”, Working Paper.
- Bird Graham., “The International Monetary Fund and developing Countries : a review of the evidence and policy options”.
- Donovan Donal., “Macroeconomic Performance and Adjustment Under Fund – Supported Programs. The Experience of the Seventies”
- Garada Gopal., (2000), “The Distributional Effects of IMF Programs: A Cross- Country Analysis”, *World Development*, Vol.28, No.6, pp.1031-1051.
- Gilpin Robert., (1995), “Η Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων”, Τόμοι Α', Β'
- Guitan Manuel., (1995), “Conditionality: Past, Present, Future”, *IMF Staff Papers*, Vol. 42, No.4.
- Hutchison Michael M., (2001), “A cure Worse than The Disease? Currency Crises and the Output Costs of IMF- Supported Stabilization Programs”, Working Paper.

- James Harold., (1998), “From Grandmotherliness to Governance, The Evolution of IMF Conditionality” Finance and Development, no.35, pp. 44-47.
- Kapur Devesh., (1997), “The IMF: A cure or a curse?”, Washington Booking Institution Press, The World Bank.
- Lastra Rosa- Maria., (2000), “The International Monetary Fund in Historical Perspective”, Journal of International Economic Law, Oxford University Press, p.507-523.
- Mussa Michael & Savastano Miguel (1999), “The IMF Approach to Economic Stabilization”, Working Paper of IMF.
- Nederjo Anna-Karin., (2001), “The International Monetary Fund’s quotas – their function and influence”, Economic Review, p.20-37
- Oatley Thomas & Yackee Jason., “Political Determinants of IMF Balance of Payments Lending: The Curse of Caraposse?”, Working Paper.
- Polak J.J., “Monetary Analysis of Income Formation and Payments Problems”.
- Przeworski Adam & Vreeland James Raymond., (2000), “The effect of IMF programs on economic growth”, Journal of Development Economics, Vol.62, pp.385-421.
- Stewart Frances& FitzGerald Vaply., “The IMF and the global Economy: implications for developing countries”, Working Paper Series Number 3, QEHWP503.
- Stiglitz Joseph., (1998), “More Instruments and Broader Goals: Moving Toward the Post- Washington Consensus”, Social/ Economic Policy
- Stiglitz Joseph., (2003)., “Η Μεγάλη Αυταπάτη”, εκδ. Λιβάνη.

- Williamson John., (1983), “On Seeking to Improve IMF Conditionality”, American Economic Review, Vol.73, No.2, p.354-358.
- Williamson John., (1993), “Democracy and the Washington Consensus”, World Development, Vol.21, No.8, p.1329-1336.